

TIJD VOOR PROTEST

Politiek Programma van PROTEST, Progressieve Jongeren

Ingestemd op 20 september 2026

INLEIDING

Het is tijd voor PROTEST! Wij hebben onze handen ineengeslagen, omdat we samen sterker staan in de strijd voor een rechtvaardige toekomst. En die strijd is hard nodig. De aarde warmt op terwijl de grootste vervuilers gewoon doorgaan. De allerrijksten worden rijker ten koste van ons allemaal. Extreemrechts wint terrein en zoekt zondebokken. En het internationaal recht wordt telkens opnieuw aan de kant geschoven. Dat zijn geen losse problemen en het is geen toeval. Ze komen voort uit systemen die winst en macht boven mens, dier en natuur zetten. Wij leggen ons daar niet bij neer. In dit programma laten we zien hoe het anders kan.

Het politiek programma bouwt voort op het beginselmanifest. Daarin staan de waarden die ons verbinden: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Daaruit volgen onze idealen: democratie, socialisme, ecologisme, internationalisme en dekolonisatie, en pluralisme. Die idealen zijn niet los bereikbaar. Wie de economie eerlijker maakt, versterkt ook onze democratie. Wie opkomt voor een leefbare planeet, staat naast de mensen die de crisis niet veroorzaakt hebben. En hoe meer mensen zichzelf kunnen zijn, hoe meer stemmen echt meetellen. Daarom kiezen we niet tussen rode, groene en paarse politiek, maar zoeken we steeds naar oplossingen waarin die elkaar versterken. Elk voorstel in dit programma vertrekt vanuit die waarden en werkt toe naar onze idealen.

Dit programma is van ons allemaal. Op inspraakavonden, met de enquête en bij commissies, werkgroepen en afdelingen haalde de programmacommissie op wat er leeft onder leden. Die stemmen lees je in elk hoofdstuk terug. Ieder hoofdstuk begint met het toekomstbeeld waar we naartoe werken. Daarna volgen onze concrete voorstellen. We schrijven altijd op wat er echt nodig is, niet alleen wat vandaag haalbaar lijkt. Tegelijk laten we steeds zien welke stappen ons daar brengen. En we schrijven in toegankelijke en inclusieve taal, omdat onze politiek er voor iedereen is.

Een programma verandert de wereld niet vanzelf, maar het geeft richting aan wat we doen: op straat, online, in de politiek en in het gesprek met onze moederpartij. Gebruik het, verbeter het en houd ons eraan. Samen maken we van deze woorden werkelijkheid.

INHOUD

Inleiding 2
Democratie & Rechtsstaat 4
Economie & Financiën 10
Werk & Inkomen 15
Wonen 20
Klimaat & Milieu 26
Dier, Natuur & Landbouw 30
Energie, Materialen & Industrie 34
Technologie & Privacy 39
Mobiliteit 43
Zorg, Welzijn & Sport 48
Onderwijs & Wetenschap 54
Internationaal 58
Inclusie, Emancipatie & Diversiteit 69
Kunst, Cultuur & Media 73
Met dank aan 77

DEMOCRATIE & RECHTSSTAAT

Democratie is in verval. Niet alleen in Nederland, maar wereldwijd. Door de verdeel- en heerspolitiek van rechts staat de democratische rechtsstaat steeds meer onder druk. Autocraten buigen de rechtsstaat om naar hun wil via noodwetten, oneerlijke kiesstelsels en ondermijning van de onafhankelijke rechtspraak. Ook het kabinet-Schoof probeerde met een noodwet de rechten van vluchtelingen bij het grofvuil te zetten.

Deze ontwikkelingen staan niet op zichzelf. Te lang is regeren in Nederland niet behandeld als een democratisch proces, maar als management met de burger als klant, en dat heeft mensen van de politiek vervreemd. Nu zien we een dalende opkomst, minder politieke organisatie en een grotere gevoeligheid voor populistische bewegingen, die alleen maar sterker worden van de groeiende ongelijkheid. Nieuwkomers zijn daarbij steeds het eerste doelwit: aan hun rechten wordt als eerste getornd, maar het blijft daar nooit bij.

PROTEST draait dat om. We brengen de macht naar de mensen, we geven iedereen vanaf 16 jaar het recht om te stemmen en we verdubbelen de Tweede Kamer zodat die het kabinet echt kan controleren. We beschermen de rechter, de demonstrant en iedereen die hier bescherming zoekt. En we investeren weer in de plekken waar mensen zich samen organiseren.

DEMOCRATIE

1. We breiden het aantal zetels in de Tweede Kamer uit en houden hier de derdemachtswortelwet aan. Ook wordt het zetelaantal elke 50 jaar herzien. Verder breiden we de ondersteuning van Kamerleden uit. Zo kunnen alle fracties hun werk beter doen en het kabinet scherper controleren.
2. De Tweede Kamer moet het kabinet beter kunnen controleren en invulling kunnen geven aan beleid. Daarom schrijven we kortere coalitieakkoorden.
3. Het hebben van een enkel persoon als staatshoofd is ouderwets en overbodig. Hierom schaffen we de monarchie af en worden we een parlementaire republiek met de Staten-Generaal als hoogste orgaan.
4. De Eerste Kamer doet nu niet het werk waarvoor die is bedoeld. Daarom willen wij de rol van de Eerste Kamer fundamenteel veranderen, zodat die beter kan controleren of wetten in de praktijk goed werken.
5. Dat de Statenverkiezingen vooral over de Eerste Kamer gaan, ondermijnt de provinciale democratie. Hierom moet de Eerste Kamer niet meer door de Provinciale Statenleden verkozen worden.
6. De overheid moet vormen van burgerparticipatie steunen die op een natuurlijke manier aansluiten bij onze representatieve democratie. Burgerberaden, waarbij groepen ingelote burgers samen advies uitbrengen over een groot vraagstuk, moeten een grotere invloed krijgen op de besluitvorming van de overheid.
7. Een bindend correctief referendum met een gepaste uitkomstdrempel is daarnaast het laatste redmiddel van burgers om een aangenomen wet terug te draaien.
8. Politieke partijen en maatschappelijke organisaties spreken af om nooit samen te werken met extreemrechtse partijen. Zo kunnen we een blok vormen tegen haat, uitsluiting en fascisme.
9. Het parlement moet de verschillende stemmen en diversiteit van de samenleving zo veel mogelijk weerspiegelen. Het minimumaantal stemmen dat een partij moet halen om verkozen te worden, de kiesdrempel, blijft daarom gelijk aan één zetel.
10. Over de toekomst van jongeren beslissen we niet zonder jongeren. We verlagen de minimumleeftijd om te stemmen naar 16 jaar. Onderdeel hiervan is dat maatschappijleer een verplicht vak wordt vanaf jaar twee van het voortgezet onderwijs. Zie Onderwijs & Wetenschap.
11. Om een einde te maken aan ongelijke verhoudingen tussen het Europese deel van Nederland en Caribisch Nederland, breiden we de Tweede Kamer uit met vertegenwoordigers uit alle delen van Nederland. De BES-eilanden krijgen een

minimumaantal zetels. Sociaal beleid, zoals minimumloon en pensioenen, wordt gelijkgetrokken door heel Nederland.

12. Vakbonden en andere maatschappelijke organisaties worden altijd vanaf het begin betrokken bij beleid dat de mensen die zij vertegenwoordigen raakt.
13. We pakken lobbyisten die de belangen van grote bedrijven en andere landen dienen harder aan. Onze democratie hoort niet door het grote kapitaal en andere overheden bepaald te worden. We maken werk van een goed werkend en uitgebreid lobbyregister.
14. Lobbyorganisaties die, zoals het CIDI of Christenen voor Israël, de belangen van Israël dienen, worden niet langer betrokken bij beleid over Israël of antisemitisme. Door constant kritiek op de koloniale entiteit 'Israël' en Jodenhaat op een hoop te gooien, vormen zij een belemmering bij de aanpak van antisemitisme.

PARTIJDEMOCRATIE

15. Democratische en inclusieve politieke partijen laten ruimte voor verschillende opvattingen. Interne discussie en gescheiden machten binnen de partij leiden tot een gezonde partijcultuur en moeten daarom verplicht worden gewaarborgd.
16. We verplichten dat het bij elke politieke partij mogelijk is om lid te worden en lid te zijn. Hiermee voorkomen we onder andere dat partijen intern ondemocratisch zijn.
17. Samen ben je sterker dan alleen. Mensen met verschillende opvattingen moeten altijd het recht hebben om zich in groepen te kunnen organiseren binnen politieke partijen.
18. De overheid moedigt jongeren aan om lid te worden van een politieke partij of jongerenorganisatie. Jongeren praten formeel mee in elk onderdeel van de politiek: van lokale afdelingen tot landelijke commissies, fracties, netwerken en besturen.

RECHTSSTAAT

19. We schrappen het toetsingsverbod (artikel 120), zodat rechters wetten kunnen toetsen aan alle artikelen van de Grondwet. En we verankeren het recht op behoorlijk bestuur in de Grondwet.
20. Een democratie kan niet bestaan zonder het recht om te demonstreren. Alle voorstellen die dit inperken moeten worden teruggetrokken of teruggedraaid.
21. We schaffen het verbod op gezichtsbedekkende kleding af. Iedereen heeft het recht om zelf te bepalen hoe die zich kleedt: op school, op straat en bij een demonstratie.
22. We hervormen de hulpdiensten om de racistische en seksistische cultuur in de organisatie uit te bannen. Er komt meer aandacht voor het ontwikkelen en behouden van een veilige, zorgzame en inclusieve werksfeer binnen onze hulpdiensten. Daarnaast moeten we blijven

investeren in het opleiden van werknemers; hierbij ligt er een grote focus op diversiteit, inclusiviteit en de-escalatie. Als laatste verplaatsen we zo veel mogelijk maatschappelijke taken die nu bij de hulpdiensten liggen naar sociaal werkers, zodat langdurige zorg kan worden geboden.

23. Het werk van de politie moet meer gericht worden op de-escalatie en het oplossen van misdaden. Het sterker bewapenen van politieagenten en andere handhavers maakt onze samenleving niet veiliger en maakt de politie en handhaving minder toegankelijk. Daarom krijgen agenten en andere handhavers minder wapens.
24. We geven politieagenten, boa's en ME'ers een zichtbaar identificatienummer op hun uitrusting. Hierdoor blijven zij aanspreekbaar op hun optreden en kunnen hun overtredingen gevolgen hebben.
25. Medische procedures om de leeftijd van alleenstaande kinderen vast te stellen, worden verboden. Deze procedures maken inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van kinderen en zijn bovendien vaak niet kloppend en traumatiserend.
26. Armoede en bredere maatschappelijke achterstelling spelen een enorme rol in criminaliteit. Harder straffen is geen succesvolle aanpak om dit te verminderen. Investeringen in publieke voorzieningen en collectieve zorg vormen wel een duurzame oplossing als preventie van criminaliteit. Verder onderzoeken we de mogelijkheden om herstelrecht toe te passen. We streven naar de afbouw van gevangenisstraffen en gevangenissen.
27. Er komt een einde aan preventief fouilleren en andere controles die etnisch profileren in de hand werken. Het gebruik van etniciteit, nationaliteit en afkomst in risicoprofielen wordt verboden. De inzet van geweldsmiddelen wordt beperkt. Onderzoeken naar racisme en politiegeweld worden openbaar gemaakt.
28. Jongeren die strafbare feiten begaan, moeten de kans krijgen om van hun fout te leren en verbinding te houden met de samenleving. Het strafrecht werkt voor jongeren vaak averechts. Daarom stimuleren we meer diversion: mogelijkheden om jongeren buiten het strafrecht te houden.
29. We maken een toegankelijk register waarin burgers kunnen zien wanneer de politie en andere overheidsinstanties hun gegevens hebben bekeken of een dossier over hen bijhouden.
30. We maken geen beleid over personen die hard geraakt worden, zonder dat zij aan tafel zitten. In Nederland en wereldwijd.
31. Iedereen heeft recht op een goede verdediging. We investeren daarom fors in pro-deoadvocaten, die door de overheid worden betaald. Daarnaast stellen we een maximumtarief in voor advocaatkosten.

32. We maken een einde aan de klassenjustitie die leidt tot ongelijke uitkomsten in de rechtbank, afhankelijk van de sociaaleconomische status van de aangeklaagde of klager.
33. De Nederlandse overheid houdt zich altijd aan internationale verdragen, zoals het VN-Vluchtelingenverdrag en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Pogingen om verdragen te negeren of af te zwakken werken we altijd tegen.
34. In de Nederlandse staat moet niet met twee maten worden gemeten. Het Wetboek van Strafrecht voor het Europese deel van Nederland en voor de BES-eilanden worden samengevoegd tot één Wetboek van Strafrecht.

NIEUWKOMERS

35. Mensen die naar Nederland vluchten moeten hier een veilig en fijn thuis kunnen vinden, ook als ze niet onder de nauwe definitie van het VN-Vluchtelingenverdrag vallen. De ontvangst en opvang van asielzoekers in Nederland moet structureel verbeterd en vriendelijker worden.
36. We versterken de rechten van asielzoekers in Nederland structureel, zodat ze meer vrijheid, gelijkheid en zorg krijgen, maar ook kunnen werken en leren.
37. We openen door het hele land meer kleinschalige aanmeldcentra, zodat we nieuwkomers meteen kunnen opvangen en registreren. We vergroten de opvangcapaciteit structureel, zodat noodopvang nooit meer nodig is en stoppen per direct met het plaatsen van minderjarigen in noodopvanglocaties.
38. Elke opvanglocatie is fijn, veilig, schoon en menswaardig. Opvang biedt bescherming aan kinderen, jongeren, gezinnen en queer mensen, en werkt samen met de buurt.
39. Elk mens is legaal. We stellen ongedocumenteerd verblijf nooit strafbaar.
40. Iedereen heeft recht op een menswaardig bestaan en basisvoorzieningen, zoals bed, bad, brood en gezondheidszorg, ongeacht verblijfsstatus. Ook ongedocumenteerde mensen krijgen toegang tot onderdak, voedsel, sanitaire voorzieningen, gezondheidszorg en juridische en maatschappelijke ondersteuning. Niemand wordt gedwongen op straat te leven omdat diegene geen verblijfsvergunning heeft.
41. De verblijfsstatus van alleenstaande kinderen moet snel en zorgvuldig worden vastgesteld. Bescherming van hun rechten is hierbij het belangrijkst. Om te voorkomen dat kinderen te lang in onzekerheid leven of hun verblijfsrecht verliezen op hun achttiende verjaardag, moet de Dienst Terugkeer en Vertrek binnen zes maanden, of vóór de achttiende verjaardag wanneer deze binnen zes maanden valt, onderzoeken of terugkeer naar het land van herkomst in het belang van het alleenstaande kind is. Wanneer dit niet binnen deze termijn kan worden vastgesteld, wordt aan het kind een verblijfsvergunning toegekend.

42. Bij de verdwijning van kinderen uit de opvang wordt per direct een AMBER-alert uitgestuurd. Ook komt er meer begeleiding voor alleenstaande minderjarigen om hen voor te bereiden op hun toekomst in Nederland of in het land van herkomst. Er moet alles aan gedaan worden om te voorkomen dat deze kinderen slachtoffer worden van mensenhandel of uitbuiting.
43. Er wordt een commissie ingesteld met onafhankelijke leden die een kinderpardon kan verlenen in bepaalde situaties. Deze commissie zal ten minste actief blijven totdat er voldoende procedures zijn om het belang van het kind voldoende te waarborgen in de asielprocedure en daarna.
44. Het recht op gezins- en familiehereniging wordt losgekoppeld van inkomens- en inburgeringsvoorwaarden. De mogelijkheden voor gezins- en familiehereniging worden uitgebreid, zodat ook queer gezinnen herenigd kunnen worden.
45. Er komen heldere en transparante procedures om ook diploma's die behaald zijn buiten de Europese Unie te erkennen.
46. Inburgering is een taak van de samenleving. Correspondentie vanuit de overheid wordt verplicht vertaald. De inburgeringscursus en het examen worden bekostigd door de overheid. Het systeem dat de inburgeringsplichtige hiervoor een lening moet afsluiten bij DUO wordt afgeschaft. De kwaliteit van inburgeringsonderwijs wordt gecontroleerd door de Onderwijsinspectie. De erkenning van diploma's die in het buitenland behaald zijn wordt verbeterd.
47. Gemeenten begeleiden mensen in de asielprocedure en mensen met een verblijfsvergunning in het vinden van een baan en bij het opbouwen van een bestaan. Hierbij wordt rekening gehouden met de ervaringen en kwaliteiten van de persoon in het land van herkomst. Gemeenten werken samen met werkgevers om voldoende werkplekken voor mensen in de asielprocedure en mensen met een verblijfsvergunning te realiseren.
48. De gezichtendatabase voor migranten van de Nederlandse politie wordt opgeheven. Er komt een verbod op de inzet van gezichtsherkenningssoftware.
49. Mensen met een verblijfsvergunning worden zoveel mogelijk gehuisvest in dezelfde gemeente als waar zij gedurende hun asielprocedure verbleven, tenzij zij zelf voorkeur voor een andere locatie aangeven.
50. We maken het makkelijker voor asielzoekers met een reële kans op een verblijfsvergunning om een baan te vinden. Dit doen we door de minimumverblijfstijd daarvoor te verlagen van drie maanden naar één maand.

ECONOMIE & FINANCIËN

De huidige economie werkt niet voor gewone mensen en verwoest de planeet. Veel jongeren en werkenden wereldwijd hebben moeite om hun boodschappen te betalen, kunnen geen huis vinden en kampen met een studieschuld. Dit is geen toeval. Het kapitalisme is niet ontworpen om te werken voor gewone mensen. Bedrijfseigenaren en managers bepalen wat er gebeurt met onze bedrijven en verwoesten onze aarde. Hierdoor neemt de ongelijkheid in de economie toe en krijgen miljardairs een steeds grotere invloed op onze samenleving.

PROTEST wil dit veranderen. Om een economie te maken die voor ons allen werkt, moet deze radicaal worden hervormd naar een democratische, ecologische en socialistische economie. Wij laten ons niet langer leiden door winstbejag, maar door het welzijn van mens en natuur. In bedrijven komt de zeggenschap te liggen bij mensen die het werk doen. Belangrijke sociale en publieke voorzieningen komen bij de overheid te liggen. We maken een einde aan privatiseringen en nemen het heft in onze handen. Ook hervormen we onze sociale zekerheid door uit te gaan van vertrouwen in mensen en staan wij schouder aan schouder met degenen die dat nodig hebben. Zo stellen we onze economie weer in dienst van de gemeenschap en de planeet in plaats van de miljardairs.

DEMOCRATISCHE EN GROENE ECONOMIE

1. In het kapitalisme heeft een kleine groep aandeelhouders de macht over onze bedrijven, consumptie en productie. Zij willen zo veel mogelijk winst maken, wat zorgt voor grote ongelijkheid en uitbuiting van mensen, dieren en de planeet. Om dit te bestrijden moeten we onze economie radicaal hervormen naar een democratische, ecologische en socialistische economie.
2. Hoge inkomens- en vermogensongelijkheid is een gevaar voor de democratie. Deze ongelijkheid moet worden bestreden met hogere belastingen op vermogens en door burgers, werknemers en overheden eigenaar te maken van de bedrijven, machines en grondstoffen die nodig zijn voor het productieproces.
3. Wij stellen de economie in dienst van mens en planeet. We verwerpen het idee dat de economie altijd moet groeien. We bouwen een samenleving waarin gezondheid, welzijn, gelijkheid en natuur belangrijker zijn dan winst en consumptie. Dit betekent dat we inzetten op een circulaire economie en onze productie en consumptie binnen ecologische grenzen brengen. Om dit te bereiken moet het Nederlandse en Europese energie- en grondstoffenverbruik verminderen.
4. Wij breken met de obsessie voor economische groei, die vaak gemeten wordt met het bruto binnenlands product (bbp). Succes meten we niet in euro's, maar in brede welvaart, gezondheid, vrije tijd, sociale verbondenheid en een gezonde leefomgeving.
5. Organisaties en bedrijven die niet failliet mogen gaan omdat ze te belangrijk zijn, worden genationaliseerd. Overige bedrijven worden verplicht gecollectiviseerd en worden gedeeld eigendom van de werknemers, omwonenden en/of afnemers, in de vorm van coöperaties. Tot het moment dat dit is gerealiseerd, worden de volgende maatregelen genomen:
   a. Ondernemingsraden krijgen meer macht over belangrijke besluiten over de toekomst van het bedrijf.
   b. Coöperaties en coöperatieve waarden worden beschermd door de wet, zoals is beschreven door de International Cooperative Alliance.
   c. Bedrijven die in Nederland of Europa hun producten verkopen, moeten hun werknemers zeggenschap geven.
6. We ondersteunen deelplatformen, zoals tijdbanken, waarin mensen diensten ruilen op lokaal niveau. Door deze vormen van burgerbetrokkenheid van dichtbij te ondersteunen, worden burgers in hun kracht gezet om hun eigen sociale vangnetten op te bouwen. Het effect van dit soort initiatieven op gezondheid en sociale cohesie wordt geëvalueerd en gebruikt om toekomstig beleid verder te ontwikkelen.
7. De Europese richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (CSRD) gaat weer terug naar zijn oorspronkelijke omvang en gaat gelden voor alle bedrijven waarvoor deze in het originele voorstel al verplicht was.

WELVAARTSVERDELING

8. We maken de inkomstenbelasting progressiever. Lage en middeninkomens worden minder belast, hoge inkomens gaan fors meer betalen.
9. We verschuiven de belasting van arbeid naar grote vermogens en erfenissen.
    a. We voeren een progressieve vermogensbelasting in. Mensen kunnen goed leven zonder enorme privérijkdom. Vermogen boven 10 miljoen euro, met uitzondering van het eerste huis, belasten we extra voor het publieke belang.
    b. Grote vermogens en beleggingen gaan we zwaarder belasten.
    c. We verhogen de erf- en schenkbelasting naar 20% tot €160.000 en 40% vanaf €160.000 voor iedereen. Alle erfenissen en giften zijn eenmalig vrijgesteld tot €25.000. De vrijstelling voor een partner blijft €800.000. Alle goede doelen blijven vrijgesteld van deze belastingen.
    d. De hypotheekrenteaftrek en andere belastingvoordelen op vermogen worden afgeschaft.
    e. De aankoop en het bezit van een tweede huis worden zwaarder belast. Het bezit van meer huizen wordt verboden. Zie hoofdstuk Wonen.
10. We beperken topinkomens in bedrijven. Topmensen mogen maximaal tien keer zoveel verdienen als de laagstbetaalde collega. In de (semi-)publieke sector is de grens acht keer. Extra winsten die worden gemaakt door te profiteren van maatschappelijke crisissen worden deels afgeroomd en ingezet voor mensen en kleine organisaties.
11. Alle studieschulden worden kwijtgescholden. De pechstudenten krijgen compensatie van ten minste hun betaalde collegegeld.
12. We pakken belastingontwijking en de macht van het grote geld hard aan. Nederland mag geen belastingparadijs zijn. We investeren in toezicht en verhogen straffen voor medeplichtigen van belastingontduiking. Internationaal werken we aan een eerlijke, duurzame economie met meer democratische zeggenschap.

OVERHEIDSFINANCIËN

13. We hervormen de Europese begrotingsregels. Het uitgangspunt is dat het altijd mogelijk moet zijn om grote overheidsinvesteringen te doen, ook als het slecht gaat met de economie.
14. Overheidsuitgaven hebben als uitgangspunt om het welzijn van mensen, dieren en de planeet te dienen.
15. De staatsschuld op zichzelf moet niet als indicator gebruikt worden voor een stabiele economie. Het beperken van de staatsschuld wordt dan ook geen doel op zich meer.

16. Wij vinden dat bezuinigingen op onmisbare publieke voorzieningen, zoals het onderwijs, onverstandig zijn, en zullen hier niet op besparen.

FINANCIËLE INSTELLINGEN

17. Private banken moeten niet langer worden beschermd met belastinggeld. Daarom schaffen we het depositogarantiestelsel af.
    a. De Nederlandse staat vormt ASN om tot een volwaardige staatsbank. Daar is al het spaargeld volledig gegarandeerd en is het doel niet om winst te maken. Hierdoor kan iedereen een gratis spaar- en betaalrekening openen.
    b. We verplichten banken hogere reserves achter de hand te houden. Het is in het belang van de samenleving dat banken bestendiger worden tegen onvoorziene risico's.
    c. Private banken mogen geen geld meer scheppen. Dit recht komt enkel bij de ECB te liggen. Hierdoor kan de overheid gerichter investeren in zaken die voor de samenleving belangrijk zijn. Om te voorkomen dat de inflatie te veel oploopt, zitten er grenzen aan hoeveel geld de ECB mag scheppen.

MARKTORDENING

18. We stoppen met marktwerking in publieke sectoren zoals volkshuisvesting, zorg, onderwijs en openbaar vervoer. Het publieke belang gaat boven de markt.
19. Belangrijke voorzieningen, zoals de energievoorziening, dienen altijd in handen van de overheid te blijven. Hiermee geven we de zeggenschap over de inrichting van het land weer aan de samenleving.
20. De Autoriteit Consument & Markt krijgt meer macht om marktconcentratie tegen te gaan. Eerlijke concurrentie in de economie is in het belang van consumenten en producenten.
21. Onze economie wordt beheerst door bedrijven die zo groot zijn dat ze de markt overnemen en geen ruimte laten voor kleine en lokale bedrijven. Op Europese schaal breken we deze monopolistische bedrijven, zoals techbedrijven en farmaceutische bedrijven, op in kleinere onderdelen. Uitzondering hierop zijn staatsbedrijven van bijzonder publiek belang. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor gezonde concurrentie.
22. We schaffen grote institutionele beleggers, zoals BlackRock en Vanguard af. De economie moet niet in handen zijn van enkele monopolistische bedrijven en investeerders.
23. Ook bedrijven die geen aandeelhouders hebben, kunnen door buitenstaande investeerders worden gedreven tot het nastreven van enkel winstmaximalisatie. Dit gebeurt vaak bij private equity, waardoor dit het bedrijf en de consument kan schaden. Daarom is er in onze economie geen plaats voor bedrijven die door private-equityfondsen worden beheerd. Door private-equityfondsen te weren uit onze bedrijven, zullen bedrijven op de lange

termijn bestendig blijven en niet alleen maar dienen om zo snel mogelijk met maximale winst doorverkocht te worden.

WERK & INKOMEN

Iedereen heeft recht op genoeg geld, een veilig huis, goede zorg en tijd voor elkaar. Te veel mensen hebben nu meerdere banen en komen nog steeds nauwelijks rond, jongeren worden met het minimumjeugdloon onderbetaald voor exact hetzelfde werk, en veel mensen hebben nog steeds geen toegang tot de arbeidsmarkt. Wie ziek wordt, geen werk kan vinden of zorg nodig heeft, krijgt te vaak controle en wantrouwen in plaats van steun. Dat is geen natuurwet, maar een politieke keuze.

PROTEST kiest voor een economie die niet draait om groei en winst voor enkelen, maar om een goed leven voor iedereen. In die economie bepaalt betaald werk niet je hele leven: mensen hebben tijd voor rust, zorg, studie, hun buurt en activisme. Werk dat de samenleving draagt krijgt de waardering en beloning die het verdient. Mensen benaderen we vanuit vertrouwen en begeleiden we naar goed werk. Iedereen krijgt de vrijheid om nee te zeggen tegen uitbuiting, onveilig werk en een te laag loon.

We verdelen geld, tijd en macht eerlijker. We geven werkenden meer zeggenschap door sterke vakbonden, bieden zekerheid aan mensen zonder werk en zorgen dat niemand in armoede hoeft te leven. Pensioengeld blijft van de mensen die het opbouwen en draagt bij aan een rechtvaardige wereld. Zo maken we inkomen, werk, sociale zekerheid en pensioenen eerlijk en democratisch.

INKOMEN EN ZEGGENSCHAP

1. We voeren een basisinkomen in, zodat iedereen genoeg geld heeft voor huur, eten en zorg. We betalen dit door een herziening van de inkomstenbelasting, waarbij de eerste schijf als buffer wordt gebruikt op het basisinkomen, waarna het normale progressieve stelsel het overneemt. Het uitgangspunt is dat iedereen met een ondermodaal inkomen erop vooruitgaat. We verhogen daarnaast de belastingen op vermogen en die van de hoogste topinkomens.
2. We verhogen het minimumloon naar ten minste 20 euro per uur, geïndexeerd op 2026, en laten het automatisch meestijgen met de prijzen. Het geldt voor alle leeftijden en ook voor stages, en we zorgen dat mensen niet in een armoedeval belanden door lagere toeslagen of hogere lasten.
   a. Het minimumjeugdloon wordt afgeschaft. Het minimumloon gaat gelden voor alle leeftijden.
   b. Onbetaalde stages worden verboden. Er komt een wettelijke minimumstagevergoeding van 50% van het minimumloon, die op termijn stijgt tot 100% van het minimumloon.
3. We maken de 25-urige werkweek, met loonbehoud, normaal en geven iedereen minstens acht weken betaalde vakantie per jaar. Mensen krijgen meer tijd voor rust, zorg, opleiding, activisme en ander maatschappelijk werk, zodat betaald werk niet het hele leven bepaalt.
4. We zorgen dat lonen verplicht meestijgen met de inflatie (automatische loonindexatie) en halen achterstanden per sector in. Beroepen in zorg, onderwijs en publieke diensten krijgen hogere lonen en betere voorwaarden, zodat werk dat de samenleving draagt eerlijk wordt beloond.
5. We voeren een baangarantie in: wie wil en kan werken, kan altijd aan de slag in werk met een leefbaar loon. De overheid zorgt voor begeleiding, omscholing en speciale werkplekken voor mensen die nu buiten de arbeidsmarkt vallen.
6. We versterken de vakbonden. Werknemers krijgen recht op verlof voor vakbondswerk en worden gestimuleerd lid te worden van een vakbond.
7. We pakken schijnzelfstandigheid en verkapte contracten hard aan. Zelfstandigen krijgen een opslag bovenop het minimumloon voor pensioen en verzekeringen. Iedereen, vast, flex of zzp, krijgt dezelfde arbeidsrechten.

SOCIAAL VANGNET

8. Zolang het basisinkomen er nog niet is, vervangen we de Participatiewet door een Bestaanszekerheidswet die uitgaat van rechten en vertrouwen. Tot die wet er is, schaffen we de taaleis en de zoektermijn voor jongeren af en verhogen we het budget voor re-integratie.

9. We voeren basisbanen in voor mensen die geen regulier werk kunnen doen maar wel willen bijdragen. Deze banen zijn maatschappelijk nuttig, bieden goede begeleiding op de werkvloer en hebben dezelfde arbeidsrechten en een loon waar mensen echt van kunnen leven.
10. We halen mensen met een beperking uit de Participatiewet en maken onderscheid tussen wie niet langdurig en voltijd kan werken en wie dat wel kan:
    a. Wie niet kan werken, krijgt een goede, stabiele uitkering.
    b. Wie wel kan werken, moet worden begeleid bij het zoeken naar oplossingen om hun laatste baan passender te maken, of bij hun zoektocht naar een nieuwe passende baan.
11. We verhogen de uitkering voor mensen die al jong arbeidsongeschikt zijn (Wajong) naar honderd procent van het minimumloon, en laten uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid (WIA) meestijgen met de lonen.
12. We zorgen dat ook mensen met een beperking zonder uitkering ondersteuning krijgen. Gemeentes krijgen hiervoor structureel budget en duidelijke taken, zodat zij deze groep kunnen helpen met inkomen, zorg, aanpassingen op werk en volwaardige deelname aan de samenleving.
13. We geven mensen met een WW- of bijstandsuitkering recht op persoonlijke begeleiding. Gemeentes moeten duidelijk uitleggen welke hulp er is, zodat niemand steun misloopt door onwetendheid. De sollicitatieplicht wordt uit de Participatiewet gehaald.
14. We zorgen ervoor dat de mensen die wel kunnen werken, maar niet genoeg kunnen verdienen om in hun bestaanszekerheid te voorzien, een aanvullende uitkering kunnen krijgen die dynamisch meebeweegt met hun inkomen, zonder dat mensen het risico lopen hun uitkering te verliezen zodra hun inkomen boven een bepaald bedrag komt.
15. We schaffen de kostendelersnorm af, zodat samenwonen niet langer wordt bestraft met een lagere uitkering. Zeker in een wooncrisis moeten mensen woningen en kosten kunnen delen, zonder dat hun inkomen daardoor omlaag gaat.
16. We maken van de overheid een bondgenoot bij schulden. De overheid neemt alle schulden over van mensen die niet in staat zijn om daar zelfstandig uit te komen. Mensen krijgen daarnaast goede voorlichting, sociale energietarieven, gemoderniseerde beslagregels en een hogere beslagvrije voet. Er komt altijd maatwerk, zodat schuldhulpverlening goed aansluit bij iemands situatie.
17. Gokverslaving mag nooit een verdienmodel zijn. Online gokken wordt verboden en gokreclames ook. Bij elke gokdienst komen duidelijke waarschuwingen en verwijzingen naar hulp. De sector wordt beperkt, zodat winst niet langer belangrijker is dan gezondheid.

BESTAANSZEKERHEID

18. Bestaanszekerheid is een recht: het recht op een veilig huis, genoeg geld en meedoen in de samenleving. Het sociaal minimum gaat daarom over meer dan geld, en wordt minstens elke vier jaar opnieuw bekeken en aangepast.
19. We koppelen uitkeringen en de armoedegrens aan een bestaansminimum dat automatisch meestijgt met de lonen. Totdat iedereen bestaanszekerheid heeft, blijft maatwerk in de bijzondere bijstand mogelijk, zodat niemand tussen wal en schip valt.
20. We veranderen de rol van bijstandsambtenaren. Die worden hulpverleners in plaats van controleurs. Mensen kunnen, als zij dat willen, bezoek krijgen om problemen te bespreken. Ambtenaren mogen niet korten, werken in tweetallen en kunnen tijdelijk regels versoepelen.
21. We voeren sociale tarieven in voor energie en zorg voor lage inkomens. We verplichten duidelijke uitleg bij vaste contracten, zodat mensen niet onverwacht in de schulden komen door ingewikkelde voorwaarden of plotselinge prijsstijgingen.
22. We maken alle communicatie van de overheid over geld en regels helder en toegankelijk. Brieven en websites zijn in begrijpelijk Nederlands en waar mogelijk ook in andere talen die in Nederland worden gesproken. Informatie is altijd zowel digitaal als op papier beschikbaar, zodat niemand wordt uitgesloten. Zie hoofdstuk Inclusie, Emancipatie & Diversiteit.
23. We maken een plan van aanpak voor schulden. Er komt een centraal meldpunt, actieve begeleiding vanuit gemeentes en één publiek incassobureau. Deurwaarders mogen alleen nog voor dit bureau werken. In uiterste gevallen kunnen schulden (gedeeltelijk) worden kwijtgescholden.

PENSIOEN

24. Iedereen moet van de AOW (de pensioenuitkering die iedereen krijgt) kunnen rondkomen, ook zonder aanvullend pensioen. We houden de AOW gekoppeld aan het minimumloon, zodat die meestijgt met de lonen.
25. De pensioenopbouw loopt door tijdens zwangerschaps-, bevallings- en ouderschapsverlof. Zo voorkomen we dat het baren en verzorgen van kinderen structureel zorgt voor een lager pensioen.
26. Deelnemers krijgen zeggenschap over hun eigen pensioenfonds: ze kiezen het bestuur, stemmen over het beleggingsbeleid en hebben de gelegenheid om te kiezen voor een (alternatief) fonds.
27. Pensioenfondsen brengen het beheer van ons pensioengeld terug in eigen hand, in plaats van het uit te besteden aan vermogensbeheerders als BlackRock en Vanguard.

28. We leggen wettelijk vast dat pensioenfondsen niet beleggen in bedrijven die mensenrechten of het internationaal recht schenden. De toezichthouder handhaaft dat.

SEKSWERK

29. De beperkingen van de sekswerkbranche met betrekking tot vergunde werkplekken of thuiswerken moeten weg.
30. Sekswerkers moeten dezelfde arbeidsrechten als bij normale beroepen krijgen en er moet een geheimhoudingsplicht komen voor de veiligheid van de klanten. Tevens moet hun basispolis gratis soa-tests vergoeden, zodat ze die niet zelf hoeven te betalen.
31. Sekswerk moet een beschermd beroep worden, met een concreet verschil tussen sekswerk en mensenhandel, om zo tegelijkertijd het leven voor sekswerkers makkelijker en veiliger te maken en mensensmokkel en seksuele uitbuiting tegen te gaan.
32. Het moet afgelopen zijn met de opt-inregel. Deze regel zorgt ervoor dat maar 3% van de sekswerkers in loondienst is en via de opting-inregeling moet werken. Tevens zorgt deze regel voor een gebrek aan de voordelen van loondienst, zoals doorbetaling bij ziekte, zwangerschapsverlof en pensioen.
33. Er moet strikte controle op bordeelhouders worden uitgevoerd om te kijken of ze zich aan de regels houden. Dit moet op een niet-invasieve manier worden gedaan voor de sekswerkers zelf.
34. Tevens moet er een einde komen aan de obstakels bij het afsluiten van een zakelijke rekening, verzekering of hypotheek. Dit is omdat sekswerkers alleen contant betaald willen worden en de bank dat niet kan achterhalen. Dit zorgt er ook voor dat andere instanties hen met criminaliteit associëren. Banken moeten dit makkelijker maken en sekswerkers niet weigeren.
35. De regulering van sekswerk moet niet meer lokaal gebeuren, vergunningen moeten makkelijker worden gegeven en het verloten van aflopende vergunningen moet stoppen. Tevens moet er een landelijke richtlijn voor regelgeving zijn, zodat sekswerkers klanten niet op onveilige locaties zonder vergunning hoeven te ontmoeten.

WONEN

Wonen is een basisrecht en een voorwaarde voor een menswaardig bestaan. Toch wordt dit bestaansrecht al jaren als verdienmodel gebruikt. De markt wordt kapotgemaakt door grond- en vastgoedspeculatie, schaarse grond, een traag en stokkend woningaanbod en marktmacht van grote beleggers. De wooncrisis is een beleidsmatige ramp én een ideologische keuze.

PROTEST accepteert niet dat de toegang tot een fatsoenlijke woning steeds meer afhankelijk is van vermogen, afkomst of geluk. Wonen is geen luxe en geen beleggingsobject, maar een publieke voorziening die iedereen in staat stelt om een zelfstandig, gezond en waardig leven op te bouwen.

Wij geloven dat een thuis meer is dan vier muren en een dak: het is de plek waar vrijheid begint, waar gemeenschappen ontstaan en waar iedereen de kans krijgt om mee te doen. Daarom strijden wij voor een volkshuisvesting die weer in dienst staat van de samenleving, zodat niemand wordt buitengesloten en iedereen zeker is van een thuis.

VOLKSHUISVESTING

1. We maken van woningcorporaties weer echte volkshuisvesters. Corporaties werken niet als bedrijven, maar voeren onder democratische controle de publieke taak uit om goede woningen voor iedereen te bouwen en beheren.
2. Wonen bij een corporatie wordt voor een brede groep mogelijk, aangezien iedereen het recht heeft om goedkoop te wonen. Bij elke nieuwe woningbouwproject is op zijn minst 50% sociale huur en 40% sociale koop. We schaffen de inkomensgrens voor sociale huur af, en corporaties bouwen naast sociale huur ook betaalbare middenhuurwoningen van hoge kwaliteit.
3. De kwaliteit van een woning bepaalt de huurprijs, niet de markt. We breiden het puntensysteem, dat huurprijzen koppelt aan kwaliteit, uit naar alle huurwoningen.
4. Schimmel, tocht en achterstallig onderhoud verdwijnen uit de (sociale) huur. We richten publieke onderhoudsdiensten op met buurtfixers, vakmensen die bewoners actief opzoeken en gebreken direct verhelpen. Verhuurders die nalatig zijn worden aangepakt met boetes, taakstraffen en gevangenisstraffen.
5. Huurders krijgen meer zeggenschap over hun woning en hun corporatie. Bewoners beslissen mee over onderhoud, renovatie en sloop.
6. We stoppen de uitverkoop van sociale huurwoningen. Corporaties verkopen woningen alleen als er meer sociale huurwoningen voor terugkomen, en nooit aan beleggers.
7. We bestrijden woningdiscriminatie hard. Woningzoekenden kunnen anoniem reageren op woningen. Verhuurders en makelaars die discrimineren, verliezen hun vergunning en we treden op tegen het uitsluiten van jongeren, internationals en statushouders.
8. Wie een kamer huurt, verdient dezelfde bescherming als elke huurder. We breiden de huurtoeslag uit naar onzelfstandige woonruimte, een woning zonder eigen voordeur, en geven kamerbewoners dezelfde huurrechten als bewoners van een zelfstandige woning.
9. De overheid lanceert een landelijk zoeksysteem voor alle huurwoningen, zodat je niet meer per gemeente hoeft te zoeken. Vanaf je 18e word je automatisch en gratis ingeschreven, zodat je vanaf dag één meetelt voor een woning.
10. We stellen landelijk vast hoeveel sociale huurwoningen een gemeente met voorrang mag toewijzen aan eigen inwoners. Overal geldt een gelijke ruimte voor deze voorrang, zodat mensen in hun eigen buurt kunnen blijven zonder dat woningzoekenden van buiten worden buitengesloten.

RUIMTE MAKEN VOOR WONEN

11. Nieuwe woningen bouwen we zo veel mogelijk binnen bestaande steden en dorpen. Daarom wordt binnenstedelijk bouwen de norm. We benutten leegstaande gebouwen, braakliggende terreinen, gebieden rondom OV-knooppunten en -lijnen en ongebruikte ruimte voordat we overige nieuwe grond aansnijden. Zo beschermen we natuur en maken we beter gebruik van de ruimte die we al hebben.
12. Langdurig leegstaande kantoren, winkels en ander vastgoed worden actief herbestemd tot woningen. Gemeentes krijgen meer instrumenten om leegstand tegen te gaan.
13. Beschermde natuurgebieden zijn geen bouwlocaties. De wooncrisis mag nooit worden opgelost door onherstelbare schade toe te brengen aan biodiversiteit en natuur.
14. Nieuwe woonwijken bestaan niet alleen uit woningen, maar ook uit scholen, zorg, openbaar vervoer, winkels, cultuur, sport, speelplekken en groen. Mensen moeten prettig kunnen wonen zonder afhankelijk te zijn van de auto. Zie hoofdstuk Mobiliteit.
15. We verdelen onze beperkte ruimte eerlijk. We verbieden daarom het persoonlijk bezit van meer dan twee woningen.
16. We geven de belangen van woningzoekenden een vaste rol in inspraak, zodat niet alleen huidige bewoners een rol spelen in het juridische proces van nieuwe woningbouw.

SPECULATIE TEGENGAAN

17. Gemeentes moeten weer actief grond gaan aankopen en ontwikkelen. Dit versterkt de onderhandelingspositie van gemeentes en zo krijgen zij meer regie over wat er gebouwd wordt en voor wie.
18. Publieke grond blijft zo veel mogelijk in publieke handen. Via erfpacht kunnen doelen zoals betaalbaarheid, duurzaamheid en sociale voorwaarden op lange termijn worden behaald.
19. Bij nieuwbouwwoningen geldt standaard een zelfbewoningsplicht en een anti-speculatiebeding, waarbij bij doorverkoop een gedeelte van de winst teruggaat naar de gemeente of woningbouwcorporatie.
20. Gemeentes publiceren heldere grondprijzen voor sociale huur, middenhuur en betaalbare koop. Zo is duidelijk zichtbaar hoe publieke grond wordt ingezet voor publieke doelen.
21. Waardestijgingen van grond met een nieuwe bestemming worden teruggeïnvesteerd in woningen. Wanneer grond door een bestemmingswijziging veel meer waard wordt, moet een groot deel van die waardestijging terugvloeien naar betaalbare woningbouw en publieke voorzieningen.
22. Om woningbouw en efficiënt grondgebruik te stimuleren voeren wij een belasting in over de kale waarde van de grond die iemand bezit, met een uitzondering voor groen en natuur.

AMBITIEUS INVESTEREN

23. Het Rijk richt een permanent ambitieus investeringsfonds op voor betaalbare woningbouw, verduurzaming, renovatie en gebiedsontwikkeling. De wooncrisis vraagt om structurele publieke investeringen in plaats van tijdelijke subsidies. Hierbij wordt een apart investeringsplan gemaakt met betrekking tot de BES-eilanden, waarbij achterstanden op het gebied van woningbouw en onderhoud worden weggewerkt.
24. Publieke belangen zijn de eerste prioriteit bij samenwerking met marktpartijen. Projecten die overheidssubsidie ontvangen, moeten voldoen aan eisen op het gebied van betaalbaarheid, duurzaamheid, toegankelijkheid en leefbaarheid.
25. Instrumenten van het Rijk zoals de Realisatiestimulans, waarbij gemeentes beloond worden voor het realiseren van betaalbare woningen, en de Woningbouwimpuls, een subsidie die gemeentes en marktpartijen helpt bij grotere woningbouwprojecten, zetten we meer in voor projecten met veel betaalbare woningen.
26. Vergunningstrajecten worden korter en voorspelbaarder door landelijke standaardisering en betere samenwerking tussen overheidslagen. Zo kan er sneller gebouwd worden zonder de voorwaarden op te geven.

GEMENGD SAMENWONEN

27. Samenwonen bestrijdt eenzaamheid en maakt goed gebruik van schaarse ruimte. We stimuleren woongroepen, hofjes en meergeneratiewonen en bouwen buurten met gedeelde voorzieningen zoals binnentuinen, werkplaatsen en buurtkamers.
28. We maken het oprichten van wooncoöperaties, waarin bewoners hun woningen samen bezitten en beheren, makkelijker. Een nationaal coöperatiefonds geeft leningen en gemeentes stellen grond en begeleiding beschikbaar, zodat samenwonen zonder winstoogmerk voor iedereen bereikbaar wordt.
29. Elke wijk wordt een gemengde wijk, zodat mensen met verschillende inkomens, generaties en achtergronden elkaar ontmoeten. Sociale huur hoort thuis in elke buurt en gemeente, ook de rijkste.
30. Iedere student moet betaalbaar kunnen wonen in de buurt van de eigen opleiding. We bouwen volop studentenkamers met gemeenschappelijke ruimtes, dicht bij mbo's, hogescholen en universiteiten.
31. We halen de blokkades weg die hospitaverhuur, een kamer in het eigen huis verhuren, onmogelijk maken. Wie een uitkering of AOW ontvangt, mag een kamer verhuren zonder gekort te worden door de kostendelersnorm.

32. We zorgen er overal in het land voor dat er voldoende rolstoeltoegankelijke woningen en studentenkamers zijn. We bouwen nieuwe woningen en vormen bestaande woningen om, met prioriteit voor de plaatsen waar het tekort het grootst is.

33. Flexwoningen zijn een tijdelijke oplossing voor een permanent probleem. Ze kunnen een uitkomst bieden op plekken waar permanente bouw nog geen mogelijkheid is. Er komt extra aandacht voor de kwaliteit en veiligheid van flexwoningen, zeker wanneer deze langer dan gepland blijven staan. Huurders van flexwoningen moeten de mogelijkheid krijgen om na verloop van tijd door te stromen naar een vaste huurwoning. Dit geldt ook bij verplaatsing of verwijdering van de flexwoningen.

DUURZAAM WONEN

34. We verplichten verhuurders om alle huurwoningen te verduurzamen, te beginnen bij de slechtst geïsoleerde. De kosten dragen verhuurders en overheid, niet de huurder, en een renovatie mag de totale woonlasten (huur plus energiekosten) nooit verhogen.

35. Wijk voor wijk isoleren we Nederland, te beginnen waar energiearmoede het grootst is. We breiden het Warmtefonds fors uit, zodat iedereen renteloos kan verduurzamen. Hierbij geven we duurzame warmtebronnen zoals aardwarmte voorrang.

36. We bouwen circulair en natuurinclusief, bijvoorbeeld met hout en andere herbruikbare, natuurlijke materialen, met CO2-grenzen voor de bouw en met zonnepanelen, groene daken en nestplekken voor dieren als standaard. Ook kijken we naar manieren om woningen beter bestand te maken tegen het veranderende klimaat, door ramen met overhang te maken, materialen te gebruiken die als goede thermische buffer dienen en zonwering te verplichten.

37. Elke wijk is bestand tegen hitte, droogte en hoosbuien en toegankelijk voor mensen met een beperking. We vergroenen straten en pleinen, want bomen en groen zijn een basisvoorziening tegen de opwarmende of overstromende stad.

38. We helpen bewoners met funderingsproblemen, die last hebben van verzakkende of rottende fundamenten onder vooral oudere huizen. Een nationaal herstelfonds betaalt mee, zodat niemand financieel ten onder gaat aan een probleem dat mensen niet zelf hebben veroorzaakt.

DAKLOOSHEID BEËINDIGEN

39. Dakloosheid is een woonprobleem: iedere dak- of thuisloze krijgt met voorrang een eigen woning, met begeleiding waar nodig. We helpen ook wie in een auto, op een vakantiepark of op de bank bij bekenden slaapt, in plaats van hen als zelfredzaam weg te zetten.

40. Zolang er nog niet voldoende woningen beschikbaar zijn, zorgen gemeentes dat dak- of thuisloze mensen terechtkunnen in opvanglocaties. Niemand verdient het om ongewild op straat te leven. Als iemand om wat voor reden dan ook de toegang tot de opvanglocatie wordt ontzegd, zorgt de gemeente voor een alternatieve slaapplek.
41. Niemand wordt uit huis gezet zonder een goede woning als alternatief. We voorkomen uitzettingen door betalingsproblemen vroeg te signaleren en huurders hulp te sturen in plaats van een deurwaarder.
42. Ook statushouders, dit zijn vluchtelingen met een verblijfsvergunning, en mensen zonder papieren horen gewoon te wonen. Gemeentes zorgen dat zij snel een woning krijgen, want niemand hoort op straat te belanden.
43. Zolang mensen geen thuis hebben, terwijl er panden leegstaan, is kraken gerechtvaardigd. We heffen het kraakverbod op en onteigenen panden van eigenaren die ze langdurig laten leegstaan.

PERSPECTIEF VOOR STARTERS

44. We hervormen de woningmarkt zodat jongeren niet structureel achterlopen. Dat betekent een eerlijkere behandeling bij belastingen, betere toegang tot huur en koop, automatische inschrijving voor sociale woonnetten en een sterke bescherming van woonzekerheid. Een betaalbare woning is de basis voor zelfstandigheid, sociale mobiliteit en volwaardige deelname aan de samenleving.
45. De hypotheekrenteaftrek is een subsidie waar vooral de rijken van profiteren. Dat is niet efficiënt en oneerlijk. Daarom wordt deze snel afgeschaft.
46. We zorgen voor een groter aanbod van betaalbare woningen om starters meer perspectief te geven. Meer koopsubsidies of startersleningen, die huizenprijzen verder kunnen opdrijven, zijn geen oplossing voor starters.

KLIMAAT & MILIEU

De klimaatcrisis is de grootste crisis van onze tijd. Deze crisis is het gevolg van een samenleving waarin private winsten en groei voorrang krijgen boven mens, dier en natuur. Ons economisch systeem heeft de grenzen van de aarde te lang genegeerd. De gevolgen zijn duidelijk: klimaatverandering, vervuiling, uitgestorven plant- en diersoorten en grootschalige ontregeling van de natuurlijke systemen die het leven op aarde mogelijk maken, waardoor miljarden mensen, dieren en planten niet meer zullen kunnen overleven waar ze nu leven.

PROTEST kiest voor een samenleving die in harmonie en binnen de grenzen leeft van onze aarde. We stoppen met het vervuilen en vernietigen van onze natuur en zorgen dat we haar beschermen en herstellen. Daarom stoppen we met fossiel en gaan we duurzaam om met grondstoffen. We wijzen schijnoplossingen af en pakken klimaatverandering bij de oorzaak aan.

De strijd voor een leefbare aarde is een strijd voor een eerlijke wereld. We pakken de macht over onze leefomgeving terug van de markt. De grootste vervuilers leveren het meeste, zodat werknemers, huishoudens en lokale gemeenschappen niet opdraaien voor hun kosten. Zo zetten we niet kapitaal, maar natuur en leven weer centraal.

LEEFBAAR KLIMAAT

1. We zorgen voor en herstellen de natuurlijke systemen die het leven op aarde ondersteunen. De temperatuur, lucht, water en biochemische processen op aarde moeten een leefbaar klimaat onderhouden voor mens, dier en natuur. Dit is de basis voor iedere samenleving.
2. We vechten voor de bescherming van cruciale natuurgebieden voor onze planeet. Zo moet Nederland zich inzetten voor bescherming van bijvoorbeeld de Amazone, die onder druk staat wegens ontbossing. Ook staan bijvoorbeeld het Tibetaanse Plateau en de Himalaya, een cruciale waterbron voor grote delen van Azië, onder druk door hydro-elektrische dammen. Zie ook Dier, Natuur en Landbouw en Energie, Materialen en Industrie.
3. Wij verzetten ons tegen klimaatontwrichting. Landen moeten zich aan de doelen uit het klimaatakkoord van Parijs houden en opwarming beperken tot maximaal anderhalve graad (1,5°C). Deze doelen zijn slechts een minimum: er moet sneller en harder worden gewerkt om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan en een duurzaam leefbare planeet te verzekeren.
4. We pakken de afbraak van natuur en klimaat bij de oorzaak aan. We stoppen per direct met bestaande fossiele brandstofprojecten en we verbieden nieuwe projecten. Daarom pleiten we voor de internationale afschaffing van het Verdrag inzake het Energiehandvest en zal Nederland het Verdrag inzake de non-proliferatie van fossiele brandstoffen ondertekenen.
5. Voor het berekenen van onze uitstoot van broeikasgassen, zowel huidig als historisch, rekenen we ook ons landgebruik en onze uitstoot in het buitenland mee. Ook voor de Nederlandse doelen om onze uitstoot te verminderen nemen we dit als uitgangspunt.
6. Natuurlijke koolstofvoorraden, zoals moerassen, veengebieden en natuurlijke bossen, spelen een onmisbare rol in het onttrekken van broeikasgassen uit de atmosfeer. Daarom beschermen en versterken we deze ecosystemen. Zie ook Dier, Natuur & Landbouw.

RECHTVAARDIG KLIMAATBELEID

7. We staan voor democratisch klimaatbeleid. De voorstellen die zijn opgesteld door Nederlandse burgers in het Nationaal Burgerberaad Klimaat zijn de ondergrens voor ons klimaatbeleid. We blijven werken met klimaatburgerberaden in meer bestuurlijke lagen en geven ze een sterker mandaat.
8. De klimaatcrisis wordt veroorzaakt door de historische en huidige uitstoot van rijke landen, bedrijven en individuen. Daarom houden we hen verantwoordelijk voor het oplossen van de crisis, moeten zij sneller verduurzamen en meer bijdragen aan herstel. Dit doen we met strenge regels over uitstoot, vermogensbelastingen, koolstofheffingen en desnoods via onteigening en nationalisatie. We belonen historische vervuilers niet langer via subsidies om verandering te stimuleren.

9. We maken het mogelijk om organisaties en individuen die zich bewust of roekeloos schuldig hebben gemaakt aan klimaatvervuiling strafrechtelijk te vervolgen. Hun historische winsten worden ingezet voor het herstellen en beschermen van ons klimaat. Voor meer over het strafbaar stellen van ecocide zie Dier, Natuur & Landbouw.
10. Inheemse volkeren staan wereldwijd aan de frontlinies van de klimaatcrisis. Hun zelfbeschikkingsrecht en hun rol in het beheren en beschermen van land, water en natuur zijn essentieel voor rechtvaardig klimaatbeleid. Zie ook Dier, Natuur & Landbouw en Internationaal.
    a. We zetten ons ervoor in dat inheemse volkeren via hun eigen representatieve instituties structurele zeggenschap krijgen over klimaat- en natuurbeleid dat hen raakt, zowel nationaal als internationaal. Inheemse volkeren bepalen zelf hoe en door wie zij worden vertegenwoordigd.
    b. Vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) is daarbij een minimum. Alleen raadpleging is niet genoeg: inheemse volkeren moeten zelf kunnen instemmen met of weigeren wat er op hun land gebeurt.
    c. Nederland en de Europese Unie maken klimaat- en natuurfinanciering rechtstreeks toegankelijk voor inheemse volkeren en hun eigen organisaties en fondsen. Inheemse volkeren bepalen zelf hoe deze middelen worden ingezet voor de bescherming en het beheer van hun land, water en natuur.

GEZONDE LEEFOMGEVING

11. Een gezonde leefomgeving is een recht. Iedereen heeft recht op schone lucht, schoon water, een gezonde bodem en een veilige leefomgeving.
12. We maken een groene en gezonde leefomgeving leidend in ruimtelijke ordening. Bij twijfel kiezen we voor voorzorg en wegen we gezondheid, natuur en de veiligheid van burgers zwaarder dan economische belangen.
13. Bedrijven die gezondheidsschade veroorzaken of de leefomgeving ernstig aantasten, pakken we aan. Vervuilers betalen voor de schade die zij veroorzaken. Bestuurders van bedrijven worden strafrechtelijk verantwoordelijk gehouden voor de veroorzaakte schade.
14. We verbieden PFAS en andere niet-afbreekbare gifstoffen. Niemand mag winst maken ten koste van de gezondheid van huidige en toekomstige generaties.
15. We beschermen kinderen extra. Scholen, speelplaatsen en woonwijken worden beschermd tegen luchtvervuiling, schadelijke stoffen, geluidsoverlast en verkeersonveiligheid.
16. We geven omwonenden meer zeggenschap over hun leefomgeving. Zij moeten vervuilende activiteiten kunnen laten stoppen wanneer hun gezondheid of leefomgeving ernstig in gevaar komt.

SCHIJNOPLOSSINGEN VERMIJDEN

17. We zijn kritisch op schijnoplossingen en verhullende taal. Daarom geven we geen geld uit aan excuses voor de fossiele industrie om broeikasgassen blijvend te laten uitstoten en hun verantwoordelijkheid te ontduiken. In het streven naar klimaatneutraliteit leggen we de focus op duurzaam leven in onze natuurlijke systemen en niet op speculatieve technieken zoals zogenaamde 'net-zero'- of 'negatieve-emissie'-technologieën.
18. Overheden zetten publieke middelen nooit in om de uitstoot van fossiele bedrijven te laten 'compenseren' in plaats van te verminderen.
19. We zijn kritisch over het afvangen en ondergronds opslaan van broeikasgassen, ook wel Carbon Capture & Storage (CCS) genoemd. We verspillen geen geld aan de beloftes rondom de energie-intensieve directe luchtopvang. Ook mag afvang bij fabrieken geen excuus zijn om het verminderen van broeikasgasuitstoot te vertragen.
20. We verbieden het experimenteren met het artificieel blokkeren van zonlicht (solar geo-engineering) op Europees grondgebied. Nederland gaat internationaal pleiten voor een verdrag tegen de ontwikkeling, het testen en het gebruik van deze schijnoplossing. Wij zijn kritisch op technologieën die vooral dienen om bestaande vervuilende economische modellen voort te zetten.

KLIMAATADAPTATIE

21. Klimaatbeleid mag niet alleen gericht zijn op toekomstige problemen, want voor veel gemeenschappen en ecosystemen is de klimaatcrisis nu al hier. Zij ervaren het verval van klimaat en natuur en industriële vervuiling in hun eigen omgeving. Met hen staan we zij aan zij, zodat niemand om hen heen kan: hun strijd is onze strijd. Daarom moeten grootverbruikers, vervuilende bedrijven en het Mondiale Noorden eindelijk actief bijdragen aan het effectief tegengaan van klimaatverandering, het betalen voor klimaatadaptatie in deze gebieden en schadeherstel, bijvoorbeeld via het 'Loss and Damage'-fonds van de Verenigde Naties.
22. Nederland past zich aan op een veranderend klimaat. We bereiden ons voor op extreem weer, toenemende hitte, wateroverlast en droogte. Daarbij hebben we bijzondere aandacht voor mensen die extra kwetsbaar zijn, zoals inwoners van de Overzeese Koninkrijksdelen of mensen met een beperking.
23. We zorgen voor een natuur- en waterhuishouding die bestand is tegen klimaatverandering. Meer hierover in het hoofdstuk Dier, Natuur & Landbouw.
24. De toenemende hitte in steden gaan we tegen met natuurlijke middelen zoals vergroening, zonneschermen en groene daken. Airco's stoten ontzettend veel restwarmte uit en zijn daarom pas de laatste optie tegen de hitte.

DIER, NATUUR & LANDBOUW

PROTEST ziet de aarde als ons gezamenlijke thuis. Daarom gaan we zorgvuldig om met dieren, natuur en landbouw. We putten de aarde niet uit, maar zorgen voor de aarde en geven haar de ruimte om te herstellen.

Wij kiezen voor een landbouw die goed is voor boeren, dieren, natuur en de toekomst. Boeren krijgen een eerlijke beloning en worden ondersteund bij de overstap naar duurzame en diervriendelijke landbouw. Dieren zijn geen productiemiddelen, maar levende wezens die recht hebben op een goed leven.

Natuur is de basis van ons bestaan. Daarom beschermen en herstellen we bossen, rivieren, weilanden en andere natuurgebieden. We zorgen voor schoon water, een gezonde bodem en meer ruimte voor planten en dieren.

Een gezonde natuur is goed voor iedereen. Daarom kiezen wij voor beleid waarin landbouw, natuur en dierenwelzijn hand in hand gaan, zodat ook toekomstige generaties kunnen leven in een groen en gezond Nederland.

GEZONDE NATUUR

1. We herstellen de natuur als fundament van onze samenleving. Mensen zijn een onderdeel van de natuur en als soort zijn we afhankelijk van gezonde ecosystemen, schoon water, vruchtbare bodems, bestuiving, voedselvoorziening en een stabiel klimaat.
2. We herstellen biodiversiteit door beschermde natuurgebieden uit te breiden, met elkaar te verbinden en versnippering tegen te gaan. Waar economische belangen botsen met natuurherstel, krijgt natuur voorrang.
3. Nederland beschermt en herstelt zijn inheemse ecosystemen tegen verdere aantasting. Gebieden die van nature koolstof vasthouden, zoals veenlanden en zeeën, worden versneld hersteld omdat zij actief bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering.
4. We geven natuur een sterkere juridische positie. De belangen van rivieren, bossen en andere ecosystemen moeten zelfstandig kunnen worden meegewogen bij politieke en juridische besluiten.
5. We maken ecocide strafbaar. Wie op grote schaal ecosystemen vernietigt of blijvend beschadigt, moet daarvoor strafrechtelijk verantwoordelijk kunnen worden gehouden. Winst die is behaald door ernstige milieuschade wordt ingezet voor natuurherstel.
6. We erkennen de waarde van inheemse kennis over natuurbeheer. Inheemse gemeenschappen wereldwijd moeten worden beschermd tegen landroof en de privatisering van natuur. Daarom komt er ook een stop op klimaatkolonialisme zoals in het REDD(+)-beleid van de VN, waarbij natuur wordt geprivatiseerd onder het mom van koolstofcompensatie.

WATER

7. Iedereen heeft recht op schoon drinkwater, een veilige leefomgeving en gezonde rivieren, meren en kustwateren. Water is een publieke levensvoorwaarde en geen handelswaar.
8. We zetten in op natuurlijke, diverse en weerbare loofbossen die meer water vasthouden en minder snel branden. Bosbouw wordt niet toegestaan in gebieden met een natuurfunctie.
9. Wij herstellen rivieren, zeeën en de Waddenzee, zodat ecosystemen zich kunnen herstellen en beter bestand zijn tegen klimaatverandering.
10. We richten Nederland klimaatbestendig in. Water en bodem worden sturend bij ruimtelijke keuzes en we stoppen met bouwen op locaties die kwetsbaar zijn voor overstromingen.
11. We investeren in waterberging, sponslandschappen, natuurlijke oevers en maatregelen tegen hitte, droogte en wateroverlast, zodat we de gevolgen van klimaatverandering beter kunnen opvangen.

12. We democratiseren de waterschappen. De geborgde zetels voor vertegenwoordigers van de economische belangen van landeigenaren verdwijnen zodat waterbeheer volledig in dienst staat van natuur en het algemeen belang.

DIERENRECHTEN

13. Wij erkennen dieren als levende wezens met een eigen waarde, in plaats van als productiemiddelen. Daarom schaffen we de veehouderij af en beëindigen we systemen waarin dieren worden opgesloten, uitgebuit of gefokt voor maximale productie.
14. De welzijnsnormen voor landbouwdieren, huisdieren en dieren in gevangenschap worden fors aangescherpt en beter gehandhaafd.
15. We schaffen niet-medische dierproeven per direct af. Medische dierproeven schaffen we stap voor stap af door te investeren in proefdiervrije innovaties.
16. Nederland vormt dierentuinen om naar centra voor opvang, herstel en bescherming van bedreigde diersoorten, zonder dieren te houden voor entertainment.
17. We bestrijden illegale handel in wilde dieren en beschermen leefgebieden van bedreigde soorten, zowel nationaal als internationaal. We bestrijden stroperij en zorgen dat het OM altijd overgaat tot vervolging wanneer een dier onrechtmatig wordt vermoord.
18. We breiden het verbod op rasdieren met ernstige erfelijke aandoeningen en een slechte levenskwaliteit uit. Daarnaast pakken we inteelt aan met strengere regels en zorgen we voor toezicht en handhaving.
19. We stoppen de jacht op wilde dieren, behalve wanneer dit noodzakelijk is voor natuurbeheer en er geen diervriendelijke alternatieven bestaan.
20. We bestrijden schadelijke invasieve soorten maximaal. Hierbij kiezen we bij voorkeur voor diervriendelijke methodes van bestrijding, maar het belang van een gezond inheems ecosysteem staat bovenaan. Heruitzetting, ook na sterilisatie, is nooit een optie.
21. Tientallen miljoenen vogels en meer dan honderd miljoen andere wilde dieren in Nederland worden jaarlijks vermoord door huiskatten, een van de schadelijkste invasieve soorten ter wereld. Hierom stellen we een aanlijnplicht in voor huiskatten wanneer ze buitenshuis komen. Verwilderde katten bestrijden we actief, bij voorkeur via de TNR-methode (Trap, Neuter, Rehome).
22. Wolven, bevers, zwijnen en andere, zogenaamd schadelijke, inheemse soorten zijn een belangrijk onderdeel van onze natuur. Deze dieren moeten we beschermen en opnieuw leren samenleven zoals we al honderden jaren hebben gedaan.

EERLIJKE VOEDSELSYSTEMEN

23. We behandelen voedsel als een publiek goed. Iedereen heeft recht op gezond, duurzaam en betaalbaar voedsel. Voedselproductie staat in dienst van mens, dier en planeet, niet van maximale winst of export.
24. We maken regeneratieve landbouw de norm. De overheid investeert in landbouw die bodems herstelt, biodiversiteit versterkt, water vasthoudt en koolstof opslaat. Boeren worden beloond voor natuurherstel, schoon water, gezonde bodems en landschapsbeheer in plaats van maximale productie.
25. We lossen de stikstofcrisis op bij de bron. Intensieve veehouderij wordt verboden, kunstmest wordt zo snel mogelijk uitgefaseerd en de grootste vervuilers betalen voor de schade die zij veroorzaken.
26. We pleiten voor een Europees verbod op producten die met schadelijke gifstoffen zijn behandeld. De Europese Unie zet in op het zo snel mogelijk uitfaseren van schadelijke bestrijdingsmiddelen en we vervangen deze door veilige en ecologische alternatieven. Landbouwbeleid baseren we op wetenschap, niet op de lobby van de chemische industrie.
27. Wij bevrijden boeren van de macht van supermarkten en banken. Boeren krijgen een eerlijke prijs voor hun producten en meer zeggenschap over hun bedrijf. De overheid begrenst de marktmacht van grote afnemers en toeleveranciers en stimuleert coöperaties en regionale voedselketens. Boeren moeten weer kunnen leven van natuurinclusieve en extensieve landbouw.
28. We democratiseren de voedselketen. Boeren, werknemers, consumenten en lokale gemeenschappen krijgen meer zeggenschap over productie, verwerking en distributie van voedsel.
29. Wij maken plantaardige voeding de makkelijkste én betaalbaarste keuze. Groente, fruit en plantaardige producten worden goedkoper en subsidies voor vleesproductie worden zo snel mogelijk afgebouwd. We vervangen dierlijke voedseladditieven door plantaardige alternatieven.
30. We stoppen voedselverspilling. Goed voedsel wordt niet weggegooid terwijl mensen afhankelijk zijn van voedselhulp.
31. Wij maken grond, zaden en voedselvoorziening onderdeel van onze gemeenschappelijke rijkdom. Speculatie, monopolies en privatisering van deze basisvoorzieningen worden tegengegaan. Grond blijft beschikbaar voor regeneratieve landbouw en voedselzekerheid.
32. We gebruiken vrijgekomen ruimte voor natuur of maatschappelijke behoeften zoals woningbouw, duurzame energie en openbaar vervoer, niet voor nieuwe, vervuilende (voedsel)productie.

ENERGIE, MATERIALEN & INDUSTRIE

Sinds het moderne tijdperk heeft onze relatie met energie, materialen en productie in het teken gestaan van schaalvergroting en zo veel mogelijk uit onze aarde en haar bewoners halen. Hierdoor worden wereldwijd natuurlijke systemen vernietigd en verstoord, verandert ons klimaat en groeien afvalhopen tot bergen. En de winsten? Die vloeien naar de kleine groep mensen die zich het bezit van onze productiemiddelen hebben toegeëigend.

Iedereen heeft recht op energie en de nodige producten, nu maar ook in de toekomst. PROTEST staat pal voor een gezonde, duurzame natuur. Daarbij hebben we oog voor de volledige productieketens, van natuurlijke bronnen tot aan het afval. Een goed leven hoeft namelijk niet ten koste te gaan van een gezonde natuur, hier en elders.

Wij kiezen voor een toekomst waar iedereen toegang heeft tot de energie en de middelen die zij nodig hebben voor een goed leven. Deze toekomst is duurzaam en rechtvaardig. Onze energievoorziening wordt toegankelijk, democratisch, lokaal en hernieuwbaar. We hervormen onze industrie zodat ze in lijn staat met mens en natuur.

DUURZAAM ENERGIESYSTEEM

1. We maken een einde aan het fossiele tijdperk en stoppen zo snel mogelijk met energieopwekking uit fossiele en andere niet-hernieuwbare bronnen. Wereldwijd pakken we de macht terug uit de handen van olie- en gasbedrijven en -staten met gezamenlijke onteigening, beprijzing, handelsbeperkingen en blokkades.
2. Iedereen heeft recht op voldoende energie, warmte en verkoeling. Daarom maken we een einde aan energiearmoede en hittestress door te investeren in isolatie, betaalbare duurzame energie en energievoorzieningen voor sociale huurwoningen.
3. We verminderen energieverbruik. Luxe en schadelijke sectoren, zoals 'fast fashion', jachten, privévluchten, ruimtetoerisme en wapenproductie, verdwijnen of worden tot een minimum beperkt. Daarnaast stappen we over op minder energie-intensieve en efficiëntere producten, gebruiken en apparaten.
4. We vergroenen onze energieproductie met hernieuwbare bronnen. Natuurlijke bronnen zoals zon, wind en geothermie vormen hiervoor de basis. Onze elektriciteitsvoorzieningen draaien in 2035 volledig op deze bronnen.
5. Ook groene energie wordt duurzaam ingezet. Bij de ruimtelijke plaatsing behouden we het respect voor lokale gemeenschappen, dieren en natuur. De nodige grondstoffen moeten een sociaal en ecologisch verantwoorde oorsprong hebben. Ook moeten er plannen worden ontwikkeld om de levensduur te verlengen en hergebruik mogelijk te maken van onderdelen en materialen van de technologieën.
6. We bouwen groene warmtesystemen op. Hierbij blijven we natuurlijke warmtebronnen zoals de zon en aardwarmte gebruiken. De voordelen hiervan komen door collectief eigendom bij lokale bewoners terecht. We maken onze warmtesystemen onafhankelijk van onnodige en vervuilende industrieën. Bij de aanleg van nieuwe warmtesystemen op basis van restwarmte voorkomen we langdurige afhankelijkheden van onnodige of vervuilende industrieën, zoals megadatacenters of grijze staalproductie. Warmtepompen en airconditioners leggen veel druk op het energienet en worden daarom alleen ingezet wanneer andere warmtevoorzieningen niet voldoende inpasbaar zijn.
7. We ondersteunen de transitie naar energiesystemen waar lokaal energie wordt opgewekt en verbruikt. Hierbij democratiseren we ons energiesysteem door technologieën die energie opwekken, opslaan en transporteren in collectief eigendom te plaatsen. Energiecoöperaties en -gemeenschappen worden gestimuleerd en waar nodig worden deze energievoorzieningen genationaliseerd.
8. We verlichten de druk op het elektriciteitsnet door het verminderen van elektriciteitsverbruik, lokale productie en consumptie van elektriciteit, en waar nodig verzwaring van het net. Netverzwaring doen we bij voorkeur op al bestaande locaties en

infrastructuur, bij industriële gebieden, voedingsarme landbouwgrond afkomstig uit de bio-industrie en dus niet bij onze schaarse natuurlijke gebieden.

9. We zorgen voor voldoende capaciteit van energieopslag die past in de lokale of regionale technologische, ecologische en sociale context. Daarmee overbruggen we productieverschillen op dagelijkse en seizoensgebonden tijdschalen. Op water, lucht en massa gebaseerde en kinetische opslagmethoden hebben de voorkeur boven oplossingen die veel of chemische grondstoffen nodig hebben, zoals batterijen.
10. We verzetten ons tegen nieuwe energieslurpende (hyperscale) datacenters en vechten op Europees niveau voor een verplichte bouwstop. Deze datacenters pikken onze groene energie en transportruimte op het elektriciteitsnetwerk in. We laten onze energietransitie niet gijzelen door Big Tech en hun speculatieve machtsspelletjes rondom rekenkracht. Dit voorkomt ook buitensporig verbruik van water en de productie van schadelijke (grondstoffen van) chips. Zie hoofdstuk Technologie & Privacy.
11. We steunen geen dammen en andere waterkrachtcentrales als deze lokale gemeenschappen verdringen, hun levenswijze onmogelijk maken, ecosystemen vernietigen of watervoorzieningen voor stroomopwaartse of -afwaartse gemeenschappen verstoren.
12. Kernenergie kan geen onderdeel van ons energiesysteem zijn, omdat dat ecologisch duurzaam en sociaal rechtvaardig niet mogelijk is. Als er rekening gehouden wordt met de grondstofwinning, het beheer en de duur van kernafvalopslag, de beschikbaarheid van veilige opslagcapaciteit op korte en lange termijn, de duur van de bouw en druk op omwonenden en gemeenschapsgeld blijkt kernenergie namelijk geen realistische optie.

DUURZAME INDUSTRIE

13. We strijden voor een rechtvaardige groene industriepolitiek. We organiseren onze industriële productie rond de principes van ecologische duurzaamheid, sociale noodzakelijkheid en internationale solidariteit. Waar nodig vermindert de productie en waar mogelijk wordt deze vergroend.
14. Fossiele subsidies schaffen we zo snel mogelijk af. Nederland zet zich hier ook op internationaal niveau voor in. In Europees verband verzekeren we een gelijk speelveld door alle financiële voordelen voor fossiele industrieën af te schaffen. Grensmechanismes zoals CBAM, waarbij over producten van buiten de EU ook een koolstofheffing wordt ingesteld, worden beschermd en uitgebreid.
15. Industriële processen die hoge temperaturen nodig hebben en waar we niet zonder kunnen, in bijvoorbeeld de zware industrie en transport, vergroenen we door voor een duurzame alternatieve energiebron te zorgen. Hierbij zoeken we naar ecologisch en sociaal verantwoorde inpassing van bijvoorbeeld groene waterstof of biobrandstoffen.

16. In de besluitvorming van fabrieken en industriële gebieden leggen we de beslismacht bij arbeiders en omwonenden. Ook de levende wezens in de lokale natuur, de sociale en natuurlijke omgeving aan de oorsprong van grondstoffen, en de omgeving waar producten en afval belanden, dienen volwaardig te worden meegenomen in de besluitvorming.
17. We zetten zo veel mogelijk in op zelfredzame lokale gemeenschappen en productieketens. Zo zorgen we dat natuurlijke en sociale systemen harmonieus op elkaar kunnen inspelen in plaats van tegenover elkaar te komen staan. Ook kunnen we zo het vervuilende internationale transport beperken.
18. We zorgen ervoor dat kwetsbare arbeiders worden meegenomen in de verduurzaming van hun industrie. Voor de omscholing komt er geld vrij en via gedeeld eigendom worden hun inkomsten verhoogd naar wat ze daadwerkelijk verdienen.

DUURZAME MATERIALEN EN PRODUCTEN

19. Wij bouwen een ecologisch verantwoorde samenleving waarin we grondstoffen winnen in de hoeveelheid en het tempo waarin de natuurlijke bronnen zich weer kunnen herstellen. Hiervoor moeten grondstoffen zo lang mogelijk in omloop blijven en afval zo veel mogelijk worden voorkomen.
20. Grondstoffen worden duurzaam, eerlijk en zo lokaal mogelijk gewonnen en gebruikt. Waar mogelijk vervangen we het gebruik van nieuwe grondstoffen door hernieuwbare en gerecyclede materialen.
21. We winnen en verwerken zeldzame aardmetalen, andere mineralen en materialen alleen wanneer dat duurzaam en rechtvaardig kan. We stoppen beleid dat grootschalige en oneerlijke winning en het ontnemen van grondstoffen voor Europese productie of consumptie mogelijk maakt, zoals extractivisme bij de winning van kobalt in Congo en lithium in Zuid-Amerika. De energietransitie hoort milieu- en maatschappelijke schade niet te verergeren.
22. Diepzeemijnbouw wordt verboden. Het winnen van kostbare materialen vanaf de bodem heeft een grote impact op deze belangrijke ecosystemen in onze oceanen. De menselijke vraag naar duurzame energie mag geen verder verlies van biodiversiteit en het vernietigen van ecosystemen veroorzaken.
23. We werken toe naar een samenleving zonder plastic. Naast het verminderen van ons gebruik zetten we in op herbruikbare, duurzamere en/of recyclebare alternatieven zoals glas, papier en metalen.
24. Wij maken een einde aan de wegwerpcultuur. Producten moeten duurzaam ontworpen worden, lang meegaan, gerepareerd kunnen worden en opnieuw gebruikt kunnen worden. Zie ook hoofdstuk Technologie & Privacy.

25. We maken producenten verantwoordelijk voor de volledige levenscyclus van hun producten, dus ook voor hoe de benodigde grondstoffen worden gewonnen, voor het hergebruik en de recycling en voor het afval dat voortkomt uit hun productieprocessen en producten.
26. We stellen een exportverbod op afval in en werken aan het herstellen, onderhouden en beschermen van gebieden waar ons afval in het verleden is gedumpt.

TECHNOLOGIE & PRIVACY

Technologie is macht, privacy is vrijheid. Wie de systemen maakt waarmee we werken, praten, betalen en denken, bepaalt hoe wij leven. Die macht ligt nu bij een handjevol wereldleiders en miljardairs. Techbedrijven plegen een enorme diefstal: ze eigenen zich onze aandacht, gegevens en creativiteit toe en verkopen die aan ons terug. Als je voortdurend wordt bekeken, door bedrijven die gegevens verhandelen of overheden die burgers als verdachten behandelen, pas je je aan en ben je niet vrij.

PROTEST vindt dat je leven van jou is en dat technologie van ons allemaal is. Wat mensen hebben gebouwd, kunnen mensen anders bouwen. Daarom bouwen we een overheid die digitaal op eigen benen staat, met open en publieke software die niemand kan afpakken of uitzetten. We breken de macht van Big Tech en maken van het internet weer een vrije, publieke ruimte. We zorgen dat onze technologie past bij onze idealen. We beschermen wat van jou is: je gegevens, je gesprekken en je gezicht zijn niet te koop en niet af te tappen. Als je iets koopt, moet dat van jou blijven en moet je het dus kunnen repareren en blijven gebruiken. We zorgen dat technologie samenlevingen ondersteunt, maar mensen beslissen.

DIGITALE OVERHEID

1. De overheid wordt digitaal onafhankelijk. Haar eigen digitale infrastructuur en diensten zijn een kerntaak en worden daarom niet uitbesteed aan commerciële dienstverleners. De overheid beheert en ontwikkelt waar mogelijk deze infrastructuur en diensten zelf of in samenwerking met andere Europese of lokale overheden. Onmisbare voorzieningen mogen nooit stopgezet of beïnvloed kunnen worden door een president of techmiljardair.
2. We investeren grootschalig en structureel in open source oplossingen, die vrij te controleren, te beheren en her te gebruiken zijn. De overheid gebruikt en ontwikkelt standaard alleen open source systemen.
3. We richten het ministerie van Digitale Zaken op met een eigen Digitale Dienst, die publieke software bouwt, onze digitale rechten bewaakt en de digitale infrastructuur van de overheid stuurt.
4. De standaardinstelling van overheidssystemen moet openbaarheid zijn: alle data en documenten van de overheid, met uitzondering van persoonsgegevens, komen automatisch vrij als open data in gestructureerde open bestandsformaten, die iedereen kan doorzoeken en hergebruiken.
5. Onmisbare digitale infrastructuur, zoals datacenters en internetknooppunten, brengen we in publieke handen. We zorgen ervoor dat belangrijke diensten betrouwbaar blijven werken en hun energie- en waterverbruik drastisch wordt verminderd. Zie hoofdstuk Energie, Materialen & Industrie.

BIG TECH

6. Grote techbedrijven staan niet boven de wet. We stellen stevige Europese grenzen aan hun macht en handhaven die met boetes die oplopen tot een groot deel van de omzet en een verbod op de Europese markt.
7. We zorgen voor eerlijke concurrentie op het internet door monopolies open te breken. We verplichten grote socialemediaplatforms (poortwachters) om via open standaarden samen te werken, zodat je mensen op andere platforms kunt volgen en zien wat ze posten. Kleine platforms voor bijvoorbeeld specifieke doelgroepen hoeven niet verplicht mee te doen aan deze samenwerking.
8. Een goede internetverbinding is voor velen onmisbaar. Aanbieders die internettoegang leveren moeten dit daarom zonder winstoogmerk gaan doen, en de overheid zorgt dat het internet betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen. Ook wordt het bereik verbeterd in buiten- en natuurgebieden en langs het spoor.

9. We verankeren netneutraliteit stevig in de wet, zodat internetaanbieders al het verkeer gelijk behandelen. Zij mogen websites en diensten niet blokkeren of vertragen en geen voorrang verkopen. Zo bepaal jij zelf wat je online kan doen.
10. We verbieden verslavend en misleidend ontwerp. Diensten mogen mensen niet manipuleren om zo lang mogelijk te blijven of zo veel mogelijk gegevens af te staan.
11. We voeren op het internet geen identiteitscontroles of leeftijdsgrenzen in. Deze vereisen surveillance en ondermijnen het vrije internet. Het internet wordt niet veiliger of minder verslavend door pogingen om anonimiteit te verbieden of jongeren uit te sluiten.
12. Gepersonaliseerde aanbevelingssystemen (zoals een 'For You'-feed) mogen nooit de standaardoptie van een digitale dienst zijn. Aanbevelingssystemen zijn transparant en controleerbaar voor onderzoekers en toezichthouders, zodat radicalisering en desinformatie geen verdienmodellen kunnen zijn.

PRIVACY

13. We verbieden de handel in persoonsgegevens en -profielen. Toezichthouders zien erop toe dat bedrijven en overheden zo min mogelijk gegevens opslaan en die goed beveiligen, zodat datalekken zo veel mogelijk worden voorkomen.
14. We verhogen de straffen voor het overtreden van privacywetgeving en geven de Autoriteit Persoonsgegevens de middelen en de macht om bedrijven en overheden nauwkeurig te controleren.
15. Cameratoezicht op straat komt onder democratische controle. Bedrijven en burgers mogen de openbare ruimte niet structureel filmen. Overheden plaatsen zo min mogelijk camera's, en alleen nadat per geval getoetst is dat veiligheid zwaarder weegt dan privacy.
16. We verbieden geautomatiseerde gezichtsherkenning. Bedrijven en overheden mogen mensen niet identificeren of volgen op basis van hun gezicht of andere lichaams- of gedragskenmerken.
17. We leggen wettelijk vast dat versleuteling valt onder het recht op privacy, zodat mensen kunnen communiceren zonder dat bedrijven, overheden of criminelen kunnen meelezen. We blokkeren aftapplannen zoals Chat Control en verbieden achterdeurtjes voor overheden in beveiligde diensten.

AI EN ALGORITMES

18. We verbieden AI-modellen (kunstmatige intelligentie) die gemaakt zijn met persoonsgegevens of beschermde werken zonder dat mensen daar toestemming voor gaven. De Europese Unie legt stevige en herhaalde boetes op aan bedrijven die deze AI-modellen (blijven) aanbieden.

19. Iedereen heeft een onvervreemdbaar recht op het eigen gezicht, lichaam, de eigen stem en creatieve identiteit. Zonder jouw uitdrukkelijke toestemming mag niemand met deze kenmerken AI-modellen bouwen of ze met AI nadoen.
20. Aanbieders van AI-modellen zijn aansprakelijk voor de schade die hun modellen veroorzaken. Zij moeten openbaar maken op welke data de modellen getraind zijn en duidelijk en onuitwisbaar markeren wat met AI is gemaakt.
21. Omdat computers niet verantwoordelijk gehouden kunnen worden, mogen alleen mensen besluiten nemen voor de overheid. Automatische systemen (algoritmes) kunnen alleen worden gebruikt om advies uit te brengen.
22. De overheid stopt met het heimelijk volgen en op basis van data als verdacht bestempelen van onschuldige mensen. We toetsen alle algoritmes voor en tijdens gebruik op discriminatie en privacy en stoppen direct als deze de rechten van burgers schenden.
23. Wanneer de overheid algoritmes gebruikt, moeten deze volledig transparant, navolgbaar en uitlegbaar zijn voor ambtenaren, onderzoekers en burgers. De overheid informeert alle betrokkenen proactief over het gebruik van algoritmes.

DIGITALE RECHTEN

24. We voeren een volledig recht op reparatie in. De Europese Unie verplicht bedrijven om apparaten repareerbaar te maken met standaard en verwisselbare onderdelen. Fabrikanten bieden reserveonderdelen tegen kostprijs aan en mogen reparatie niet tegenwerken. We ondersteunen lokale reparateurs.
25. Als een bedrijf stopt met het ondersteunen van een apparaat of software (abandonware), dan moet het de broncode openbaar maken en volledige documentatie vrijgeven, zodat mensen hun aankoop kunnen blijven gebruiken en repareren.
26. Voor chips en andere hardware komen bindende Europese regels ter bescherming van mensenrechten en duurzaamheid in de hele productieketen, van de mijnbouw tot het datacenter.
27. Iedereen moet altijd zonder internet bij de overheid of belangrijke diensten terecht kunnen: per telefoon, per brief of aan een fysiek loket. Niemand wordt verplicht een smartphone of app te gebruiken.
28. In elke gemeente komen en blijven gratis digitale hulppunten, bijvoorbeeld in de bibliotheek, waar je menselijke hulp kan krijgen bij digitale zaken van de overheid en van bedrijven.

MOBILITEIT

Mobiliteit gaat over vrijheid. Vrijheid om naar werk, school, zorg, natuur en elkaar te reizen. Nu is die vrijheid ongelijk verdeeld. Wie veel geld heeft of dicht bij een station woont, heeft meer kansen dan wie dat niet heeft. Dat gaat PROTEST veranderen. Ons doel is een land waar iedereen zich vrij kan verplaatsen, ongeacht inkomen, woonplaats of beperking. Een samenleving waarin mobiliteit geen luxeproduct is, maar een recht.

Daarvoor moeten we ons mobiliteitssysteem anders inrichten. Openbaar vervoer wordt een echte basisvoorziening: trein, tram, bus en metro zijn betrouwbaar, goedkoop en op termijn gratis, in de stad én in de regio. Straten worden weer plekken om te leven in plaats van verkeersaders: groen, rustig en veilig voor voetgangers en fietsers. Deelmobiliteit en carpoolen maken een eigen auto minder nodig en zorgen voor minder drukte en vervuiling. Zo wordt het vanzelfsprekend om duurzaam te reizen.

Niemand mag achterblijven in deze verandering. Mensen met een beperking moeten overal kunnen komen. Mensen die nu geen betaalbare alternatieven hebben, straffen we niet zolang er geen goed en goedkoop openbaar vervoer en deelmobiliteit zijn. Wegverkeer en logistiek worden schoner en slimmer georganiseerd, internationale reizen verschuiven naar de trein en digitale mobiliteitsdiensten blijven onder publieke controle. Zo komen we stap voor stap naar deze rechtvaardige en duurzame mobiliteit.

OPENBAAR VERVOER

1. Iedereen moet zich vrij kunnen verplaatsen, ongeacht inkomen of woonplaats. We maken openbaar vervoer een publiek recht en brengen het volledig in publieke handen.
2. We werken toe naar gratis openbaar vervoer en verlagen in de tussentijd de tarieven met goedkope en inkomensafhankelijke abonnementen, zodat ook mensen met lagere inkomens en buiten de grote steden kunnen reizen.
3. De overheid verschuift investeringen structureel van autowegen naar spoor, tram en bus, en breidt trein- en busverbindingen uit. Ook komt er een plan om al het spoor in Nederland te elektrificeren. Daarnaast komt er een speciaal investeringsplan voor de BES-eilanden.
4. We breiden het OV-stelsel fors uit en verbeteren het. We herstellen en bouwen lijnen opnieuw op, zorgen voor kortere reistijden en goede aansluitingen en regelen minimaal één OV-verbinding per twee uur in iedere dorpskern. Ook wordt het nachtnet fors uitgebreid naar grote dorpskernen.
5. We investeren in voldoende en goed opgeleid OV-personeel. Dit doen we door hogere salarissen te bieden en meer opleidings- en doorscholingstrajecten aan te bieden.
6. Privatisering van het openbaar vervoer heeft gezorgd voor prijsstijgingen en winsten voor private bedrijven en buitenlandse vervoerders. Hierom nationaliseren we de NS en laten we die weer rijden op alle binnenlandse verbindingen. Ook zetten we provinciale en/of gemeentelijke OV-bedrijven op voor het bus-, tram- en metrovervoer.

FIETS EN VOETGANGER

7. We geven voetgangers en fietsers voorrang. Steden en dorpen worden ingericht voor mensen in plaats van auto's, met autoluwe en autovrije zones waar dat kan.
8. We investeren in veilige, brede en goed onderhouden fiets- en voetpaden, zodat lopen en fietsen de vanzelfsprekende keuze worden en blijven voor korte afstanden.
9. We beperken parkeerruimte en combineren die met groen en waterberging, en bouwen nieuwe wijken rondom voldoende (OV-)voorzieningen en veilige fiets- en voetpaden.

TOEGANKELIJKE MOBILITEIT

10. We maken vervoerskosten eerlijker. Verkeersboetes en heffingen op luxe mobiliteit, zoals vliegen, worden inkomensafhankelijk, zodat rijke veelgebruikers meer betalen en lage inkomens worden beschermd.
11. Overheden zorgen dat mensen zonder betaalbare alternatieven niet gestraft worden. Autokritisch en duurzaam beleid gaat altijd samen met het eerst opbouwen van goed en goedkoop OV en deelmobiliteit, ook buiten de grote steden.

12. We zorgen dat mensen met een beperking overal kunnen reizen. Openbaar vervoer, voetpaden en fietspaden worden toegankelijk ontworpen, met goede informatie, assistentie en infrastructuur.
13. We zorgen dat mensen met een gehandicaptenparkeerkaart gratis kunnen parkeren op reguliere parkeerplaatsen.
14. Nieuwe infrastructuur en nieuwbouw toetsen overheden standaard op bereikbaarheid en toegankelijkheid. We betrekken mensen met een beperking en andere direct getroffen groepen bij besluitvorming over mobiliteit en openbare ruimte.

WEGVERKEER EN LOGISTIEK

15. We investeren vooral in openbaar vervoer, fiets- en wandelinfrastructuur. Nieuwe wegcapaciteit wordt alleen aangelegd wanneer alternatieven aantoonbaar onvoldoende zijn en uitbreiding past binnen klimaat-, natuur- en leefbaarheidsdoelen. Daarnaast wordt er goed geïnvesteerd in bestaande infrastructuur, zodat bruggen en tunnels niet letterlijk uit elkaar vallen.
16. Nederland volgt een gebiedsgericht mobiliteitsbeleid volgens het STOMP-principe: in steden krijgen lopen, fietsen en openbaar vervoer prioriteit, terwijl de privéauto in landelijke gebieden een rol kan blijven spelen.
17. We verbinden mobiliteit en ruimtelijke ordening. Nieuwe woningen en voorzieningen worden gebouwd op goed bereikbare locaties, waarbij we uitgaan van het 'de eerste paal is een haltepaal'-principe op nieuwbouwlocaties. Werkgevers worden gestimuleerd duurzaam reisgedrag te bevorderen via OV-vergoedingen, fietsregelingen en thuiswerken.
18. Langzaam rijden is beter voor de natuur, het klimaat, onze veiligheid en zelfs de portemonnee. We verlagen de maximumsnelheid daarom naar 90 kilometer per uur. Binnen de bebouwde kom wordt er ingezet op een maximumsnelheid van 30 kilometer per uur.
19. Parkeernormen worden verlaagd op goed bereikbare locaties en vrijgekomen ruimte wordt benut voor woningen, groen, speelruimte en fietsvoorzieningen. Parkeeropbrengsten worden zo veel mogelijk geïnvesteerd in duurzame mobiliteitsmaatregelen.
20. We verduurzamen de logistiek. Meer goederen gaan via spoor en binnenvaart, logistieke hubs maken emissievrije stadsdistributie mogelijk en gemeentes stimuleren bundeling van goederenstromen.
21. We breiden zero-emissiezones stapsgewijs uit om de luchtkwaliteit te verbeteren en logistiek te verduurzamen.

22. We geven prioriteit aan de elektrificatie van openbaar vervoer, gemeentelijke wagenparken en deelmobiliteit. We zorgen daarbij voor een landelijk dekkend netwerk van laadvoorzieningen en betrekken slim laden in het energiesysteem.
23. De Europese Unie verbiedt nieuwe privévoertuigen op fossiele brandstof en verbiedt grote en zware auto's zoals SUV's. We bouwen infrastructuur voor fossiele auto's stap voor stap af.

INTERNATIONALE MOBILITEIT

24. Internationaal kiezen we voor de trein: meer hogesnelheids- en nachttreinen, die we aantrekkelijker maken dan vliegen, doordat vliegreizen fors duurder worden en het aantal vluchten daalt. Dit doen we door het verhogen en instellen van accijnzen, belastingen en andere heffingen. We heronderhandelen de Chicago-conventie, zodat er een wereldwijde minimale kerosinebelasting kan komen, en we stellen alvast een eigen kerosinebelasting in op vluchten die uit Nederland vertrekken.
25. Samen met andere Europese landen investeren we in een Europees spoornetwerk met hogesnelheids-, nacht- en grensoverschrijdende verbindingen als duurzaam alternatief voor korte en middellange vliegreizen.
26. We maken internationale treinreizen eenvoudig. We ontwikkelen één Europees ticketsysteem, verbeteren interoperabiliteit van het spoor en versterken reizigersrechten.
27. Voor de natuur en het klimaat moeten we het aantal vluchten fors verminderen.
    a. We voeren een verbod op vluchten van 750 kilometer of minder in.
    b. We voeren belastingen in op vliegtickets, kerosine en reizigers die overstappen in Nederland.
    c. Lelystad Airport blijft dicht. Ook voor andere vliegvelden wordt gekeken naar wanneer ze dicht kunnen. We openen geen nieuwe vliegvelden in Nederland.
    d. Voor de korte termijn streven we naar maximaal 100.000 vluchten per jaar voor Schiphol.
    e. Privévluchten mogen niet landen en opstijgen binnen Nederland.
28. In 2050 vliegen we alleen nog wanneer het echt noodzakelijk is. Hierom wordt vliegverkeer in Europa gestructureerd rondom enkele grote, goed bereikbare hubs. Omdat Frankfurt, Parijs en Londen goed bereikbaar zijn vanuit Nederland, zullen Nederlandse luchthavens sluiten voor passagiersvervoer.
29. We verduurzamen de scheepvaart. Daarbij stimuleren we emissievrije binnenvaart, ontwikkelen we zeehavens tot duurzame energiehubs en zetten internationaal in op strengere uitstootnormen.

DEELMOBILITEIT EN PLATFORMEN

30. Deelmobiliteit en carpoolvoorzieningen maken we een verplicht onderdeel van ruimtelijke plannen, zodat minder mensen een eigen auto nodig hebben.
31. We maken deelmobiliteit een volwaardig onderdeel van het openbaar vervoersnetwerk. Iedere gemeente ontwikkelt mobiliteitshubs waar trein, bus, fiets en deelvervoer samenkomen.
32. We ontwikkelen één landelijke publieke mobiliteitsdienst (Mobility as a Service). Reizigers kunnen hun volledige reis plannen, boeken en betalen via één app of abonnement waarin openbaar vervoer en deelmobiliteit zijn samengevoegd.
33. De overheid houdt de regie over digitale mobiliteit. Mobiliteitsplatforms worden publiek aangestuurd, met een sterke regierol voor provincies bij regionaal openbaar vervoer. Zie hoofdstuk Technologie & Privacy.
34. We beschermen publieke waarden in digitale mobiliteit. Privacy van reizigers blijft wettelijk beschermd en algoritmes moeten transparant zijn en mogen niet discrimineren.
35. We waarborgen een open en eerlijke mobiliteitsmarkt. Open standaarden en API's voorkomen afhankelijkheid van commerciële platforms en garanderen gelijke toegang voor aanbieders.
36. We houden mobiliteit toegankelijk voor iedereen. We voeren sociale tarieven in en geven gemeentes de mogelijkheid kwaliteits- en beschikbaarheidseisen te stellen aan aanbieders. Reizigers kunnen ook zonder smartphone gebruikmaken van mobiliteitsdiensten via fysieke servicepunten en betaalpassen.

ZORG, WELZIJN & SPORT

PROTEST staat voor een samenleving waarin iedereen zorg draagt voor elkaar. Daarom zetten wij ons in voor een zorgstelsel waar iedereen op kan vertrouwen, ook kwetsbare groepen. De zorg is in Nederland te lang niet genoeg gewaardeerd en daarom is het tijd voor de structurele herwaardering van de zorg.

Het is hoog tijd voor een toekomstbestendig zorgsysteem, dat niet voortdurend verwikkeld is in een strijd om meer personeel of geld. De overheid moet de regie terugnemen en publieke zorg moet weer gratis zijn voor iedereen. Onze gezondheid moet daarom in onze handen komen, niet in die van bedrijven met een winstoogmerk. Investeren in goede zorg betekent namelijk investeren in de maatschappij.

ZORG IN DE SAMENLEVING

1. We maken in onze samenleving meer ruimte voor zorg voor elkaar en de planeet. Hierbij hoort onder andere het herwaarderen en investeren in zorgtaken en zorgpersoneel.
2. We hanteren welzijn als belangrijkste maatstaf voor welvaart. Economische welvaart alleen maakt namelijk geen gelukkige en gezonde maatschappij. Overheidsbeleid moet gericht zijn op het zorgen voor de gemeenschap en niet op het beschermen van het economische systeem. Hiervoor zijn radicale veranderingen nodig in hoe onze economie is vormgegeven: een eerlijke herverdeling van welvaart en het beëindigen van winst- en groeidenken zijn onmisbaar. Zie hoofdstuk Economie & Financiën.
3. Zorg is een ondergewaardeerd onderdeel van onze samenleving. Dit geldt niet alleen voor de gezondheidszorg, maar ook voor zorgtaken als het opvoeden van kinderen of mantelzorg. Zorg wordt daarnaast vaak gedaan door mensen uit gemarginaliseerde groepen, zoals vrouwen, migranten of mensen van kleur. Daarom moet het herwaarderen van zorg samengaan met het emanciperen van deze groepen, zodat zorg door de gehele samenleving gedragen wordt.
4. De samenleving leunt te veel op mantelzorgers, omdat de overheid niet genoeg verantwoordelijkheid neemt als verzorgingsstaat. Om mantelzorgers te ontlasten moet er weer prioriteit komen voor lokale zorg aan huis. Ook moeten mantelzorgers beter beschermd worden, bijvoorbeeld tegen verlies van inkomen.
5. Bezuinigingen op zorgsystemen moeten worden teruggedraaid. Nederland moet investeren in onder andere de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Wet langdurige zorg (Wlz), geestelijke gezondheidszorg (ggz) en jeugdzorg.

DUURZAAM ZORGSYSTEEM

6. Goede gezondheidszorg is een basisrecht en een collectieve en publieke taak. Daarom moet alle publieke zorg gratis zijn voor iedereen.
    a. We maken een eind aan de concurrentie tussen zorgverzekeraars en zetten een nationaal zorgfonds op. Dit vermindert het administratieve werk, waardoor het werkplezier van zorgpersoneel groeit en ze weer toekomen aan hun zorgtaken.
    b. Concurrentie, commercialisering en marktwerking komen de zorg niet ten goede. Daarom komen zorginstanties zo veel mogelijk in publieke handen, zodat gemeenschappen, werknemers en gemeentes de regie krijgen. Ook krijgt het zorgpersoneel zo meer ruimte voor vakmanschap, omdat ze niet langer geregeerd worden door zorgverzekeraars.
    c. We schaffen het eigen risico en de eigen bijdragen aan medicijnen en de jeugdzorg af. Zorgmijding voorkomen heeft onze prioriteit.

7. De hoge kosten van een aanvullende zorgverzekering mogen er niet toe leiden dat mensen gedwongen worden om zorg te mijden. De tandarts, brillen en lenzen op sterkte, anticonceptie en de fysiotherapeut worden weer vergoed vanuit het basispakket.
8. De druk op het zorgpersoneel is enorm. Het beroep van zorgverlener en verzorger moet aantrekkelijker worden gemaakt door betere arbeidsvoorwaarden, een hoger loon, meer zeggenschap over het eigen werk en een fijne en veilige arbeidssfeer op de werkvloer.
9. Huisartsen zijn de poortwachters van de zorg, maar voeren hun werk uit onder grote druk. Door het zorgstelsel te vereenvoudigen en een einde te maken aan onnodige bureaucratie verlichten we de druk op huisartsen. Ook maken we het praktijkhouderschap aantrekkelijker voor jonge huisartsen.
10. De machtspositie en winsten van de farmaceutische industrie zijn enorm. De zorg moet er voor de samenleving zijn, niet voor de aandeelhouders. We bouwen de macht van de farmaceutische industrie af. Hiervoor werken we toe naar publieke medicijnproducenten. De prijs van medicijnen wordt internationaal gereguleerd en fabrikanten moeten transparant zijn over de opbouw van deze prijs. Ook schaffen we het patentensysteem af.
11. De ICT-voorzieningen van zorgaanbieders moeten de privacy van patiënten waarborgen. Het gebruik van generatieve kunstmatige intelligentie is geen oplossing voor de problemen in de zorg. Daarnaast streven wij ernaar dat alle digitale zorgvoorzieningen door Europese overheden verstrekt worden, zodat we niet langer afhankelijk zijn van de Verenigde Staten, China of bedrijven.
12. Iedereen heeft recht op goede zorg in de buurt, ook als je in een dunbevolkte regio woont. Voldoende lokaal zorgaanbod is daarom belangrijk. Streekziekenhuizen moeten daarom worden opengehouden en zorgvoorzieningen mogen niet verder worden gecentraliseerd.

ZORG VOOR IEDEREEN

13. De inclusie van mensen met een beperking is niet alleen een medisch vraagstuk, maar vooral ook een sociaal vraagstuk. De maatschappij moet toegankelijker worden voor mensen met een beperking en ingericht worden op een manier die hen volwaardig mee laat doen. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap wordt volledig uitgevoerd.
14. In de gezondheidszorg en medische wetenschap is het witte cis-mannenlichaam nog altijd de norm. Dit belemmert bijvoorbeeld de herkenning van hart- en vaatziekten bij vrouwen en de erkenning van aandoeningen die vooral vrouwen treffen, zoals PMDD en endometriose. Daarom zetten wij ons in voor meer onderzoek naar (chronische) ziektes en aandoeningen bij vrouwen, mensen van kleur en LHBTQIA+'ers.
15. Chronische ziektes, zoals post-covid of ME/CVS, verdienen meer erkenning. Daarom investeren we in meer onderzoek naar deze aandoeningen.

16. Abortus is gezondheidszorg, geen misdaad. Daarom zorgen wij voor veilige en toegankelijke abortus, waarbij abortus uit het Wetboek van Strafrecht wordt gehaald.
17. Iedereen heeft recht op een waardig levenseinde. Nederland heeft een sterke euthanasiewet, maar we moeten het recht op zelfbeschikking blijven beschermen en moderniseren. Mensen die ondraaglijk psychisch lijden, komen echter vaak in lange trajecten terecht. We streven naar kortere trajecten en meer ondersteuning voor deze mensen. Euthanasie verdwijnt daarom uit het Wetboek van Strafrecht.
18. Wij staan voor een diverse en toegankelijke gezondheidszorg. Als het zorgpersoneel de hele samenleving vertegenwoordigt, zorgt dit ervoor dat zorgbehoevenden zich beter gehoord en gezien voelen. Zie hoofdstuk Inclusie, Emancipatie & Diversiteit.
19. Zowel zorgvragers als zorgverleners ondervinden racisme en discriminatie in de zorg. Het tegengaan hiervan is een taak voor de hele maatschappij. Nederland zet zich in voor medische wetenschap zonder discriminerende en racistische aannames. We verwijderen deze aannames uit medische opleidingen en scholen zorgpersoneel bij waar nodig.
20. De zorg moet onvoorwaardelijk en toegankelijk zijn voor iedereen, ongeacht of iemand een thuis of officiële documenten heeft. Er moet meer aandacht worden gegeven aan de diversiteit van zorgbehoevenden, zoals migranten, neurodiverse mensen of mensen met een licht verstandelijke beperking. Hiervoor moeten bijvoorbeeld tolken beschikbaar zijn.
21. De verantwoordelijkheid over de zorg van mensen in een asielprocedure wordt weggehaald bij het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) en wordt niet langer uitbesteed aan commerciële partijen. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) wordt hier verantwoordelijk voor. Bij aankomst en gedurende het verblijf in Nederland krijgt iedereen een vrijblijvend medisch onderzoek en, ongeacht status, toegang tot alle vormen van zorg.
22. De jeugdzorg moet drastisch worden verbeterd. Nederland beëindigt de gesloten jeugdzorg. Alle jongeren en kinderen die in de gesloten jeugdzorg hebben gezeten, krijgen een financiële tegemoetkoming, ongeacht of zij fysiek geweld hebben meegemaakt, en er komt nazorg voor hen die in de gesloten jeugdzorg hebben gezeten.
23. In de jeugdzorg moet veel beter worden geluisterd naar kinderen en jongeren, moeten wachttijden worden ingekort en moet er nazorg worden geboden: jeugdzorg is altijd ingrijpend voor kinderen en jongeren. Er is ook voorrang voor psychische hulp voor jongeren die in de jeugdzorg zitten of gezeten hebben.
24. Mensen met mentale problemen ervaren vaak ook problemen op andere leefgebieden, bijvoorbeeld op school of op het gebied van werk of inkomen. Wij maken ons hard voor een integrale aanpak van deze problemen.
25. De geestelijke gezondheidszorg (ggz) kent te lange wachtlijsten. Wij investeren in meer personeel en stages in de ggz om de wachtlijsten te verkorten. Daarnaast moet de

financiering van de ggz niet langer alleen gebaseerd worden op de richtlijnen van de DSM, maar moet er gekeken worden naar de individuele hulpvraag.

26. De lange wachtlijsten in de transgenderzorg zijn schrijnend. We pakken deze aan door het aanbod te verhogen en de zorg meer lokaal te organiseren. Ook moet er in de reguliere (geestelijke) gezondheidszorg meer aandacht komen voor genderdiversiteit. Daarnaast vergoeden we transzorg vanuit het basispakket, zonder eigen bijdrage.
27. Er komt een verbod op ingrepen aan de geslachtsorganen van intersekse kinderen die niet medisch noodzakelijk zijn.

VOORKOMEN IS BETER DAN GENEZEN

28. We verminderen de druk op de zorg door in te zetten op preventie, waaronder sport, gezonde voeding, levensstijl en leefomgeving. De overheid moet hier een actieve aanjager in zijn. We pakken bedrijven aan die onze gezondheid op het spel zetten, zoals de alcohol- en tabaksindustrie.
29. Wij verbieden reclames voor ongezonde en schadelijke producten, zoals fastfood, snoep, frisdrank, vlees, alcohol en tabak. Daarnaast maken we een einde aan aanbiedingen op ongezonde producten.
30. Om de invloed van de tabaksindustrie op onze samenleving te verminderen, verbiedt Nederland, gebaseerd op invoering per 2026, de verkoop van tabak aan iedereen die na 2009 is geboren. We sporen andere landen in Europa aan dit ook te doen.
31. Techgiganten werken met hun algoritmes telefoonverslaving in de hand. Dit draagt bij aan eenzaamheid, somberheid en onzekerheid. Het inperken van de macht van techbedrijven gaat samen met het bevorderen van onze (mentale) gezondheid. Zie hoofdstuk Technologie & Privacy.
32. Sport is niet alleen goed voor de gezondheid, maar ook voor je sociale contacten. Geldgebrek mag daarom nooit een reden zijn om niet te kunnen sporten. Ook voor mensen met een beperking moeten er voldoende mogelijkheden zijn om te sporten.
33. LHBTQIA+'ers ondervinden structurele belemmeringen tijdens het sporten door uitsluiting en discriminatie. Nederland moet hierop strenger handhaven, zodat de sportwereld inclusief wordt, iedereen zich vrij voelt om te sporten en niemand gehinderd wordt vanwege diens seksuele geaardheid of genderidentiteit.
34. Naast formele sport investeren we in informele sport en vrij toegankelijke publieke ontmoetings- en sportplekken. Iedereen moet in de eigen omgeving kunnen sporten en samenkomen, zonder lidmaatschap of hoge kosten.

35. De prestatiedruk in de topsport leidt tot sociale onveiligheid. We stellen daarom meer toezicht in op de sociale veiligheid binnen de topsportwereld, met name bij kinderen die zich in een topsportomgeving bevinden.
36. Winst mag nooit belangrijker zijn dan de sport zelf. Daarom komt er een einde aan de verregaande commercialisering van topsport, zoals het gokken op sportwedstrijden.
37. De intensieve veeteelt verhoogt het risico op zoönosen en ook op epidemieën en pandemieën. De bio-industrie aan banden leggen gaat samen met een gezondere wereld.
38. Het antibioticagebruik in de veehouderij schaadt mens en dier. Daarom verminderen Nederland en de Europese Unie dit drastisch en zetten zij ook internationaal hierop in.

ONDERWIJS & WETENSCHAP

Onderwijs ligt aan de basis van onze samenleving. Het is waar mensen zich ontwikkelen en leren wat zij voor de samenleving kunnen betekenen en de samenleving voor hen. Onderwijs zet de toon voor de toekomst en het is daarom in ieders belang een goed onderwijssysteem te hebben. In plaats van een beperkte groep moet iedereen de vruchten kunnen plukken van het onderwijs. Daarom zetten wij in op kwalitatief en eerlijk onderwijs voor iedereen. Om kwaliteit in het onderwijs te waarborgen is het belangrijk om naar meer dan alleen de leerlingen of resultaten te kijken. Een goed werkend onderwijssysteem en goed personeel zijn daarvoor net zo bepalend.

Ook bij wetenschap moeten kwaliteit en toegankelijkheid vooropstaan. De wetenschap helpt ons allemaal om onze wereld in kaart te brengen en beter te begrijpen. Onderwijs en wetenschap geven samen richting aan de toekomst, door kennis te produceren en te verspreiden. Beide moeten openbaar, eerlijk en van goede kwaliteit zijn om dit goed te kunnen doen. Daarom zet PROTEST zich ervoor in dat dit geregeld gaat worden voor ons en de volgende generaties.

ONDERWIJS VOOR IEDEREEN

1. Onderwijs hoort gelijk te zijn en plek te geven aan meerdere meningen. Daarom schrapt Nederland de vrijheid van onderwijs uit de Grondwet. Zo maken we ruimte voor één gelijke vorm van onderwijs voor iedereen.
2. Kinderopvang is een basisvoorziening. Kinderen kunnen zich hier ontwikkelen samen met andere kinderen. Daarom maken wij de kinderopvang gratis. Dit zorgt ervoor dat elk gezin gelijke kansen heeft in de opvang van hun kind(eren).
3. Marktwerking heeft geen plek in het onderwijs. We leggen het particulier onderwijs aan banden en ondersteunen het openbaar onderwijs.
4. We investeren meer in extra activiteiten van scholen en schaffen de vrijwillige ouderbijdrage af. Hierdoor heeft elke leerling een gelijke kans om mee te doen.
5. Medezeggenschap is fundamenteel voor de bescherming van de kwaliteit van het onderwijs. Daarom is elke onderwijsinstelling verplicht een medezeggenschapsraad te hebben, met minstens instemmings- of initiatiefrecht van de leerlingen.
6. De afstand tussen leiding en leerkracht moet kleiner worden. We verplichten iedere onderwijsmanager minimaal acht uur in de week zelf voor de klas te staan. Hierdoor krijgt de schoolleiding ervaring met de zaken waarover zij beslissen.
7. Kennis van persoonlijke veiligheid en grenzen is belangrijk. Daarom verplicht de overheid gepaste seksuele voorlichting in het onderwijs. Zie hoofdstuk Inclusie, Emancipatie & Diversiteit.
8. Op een lege maag is het lastig leren. De overheid moet daarom alle scholen ondersteunen om gratis plantaardig eten en drinken aan leerlingen aan te bieden.
9. De overheid moet meer investeren in nieuwe onderwijshuisvesting met speciale aandacht naar de toegankelijkheid van (nieuwe) gebouwen, zodat kinderen en ouders voor hun voorkeursschool kunnen kiezen zonder daarin belemmerd te worden door ontbrekende toegankelijkheid.
10. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap moet de regie pakken om de problemen rondom het leerlingenvervoer op te lossen.
11. Nederlandse jongeren die opgegroeid zijn in Nederland maar niet de juiste verblijfspapieren hebben worden sterk benadeeld in het Nederlandse onderwijssysteem ten opzichte van andere jongeren. De verplichting voor een Machtiging tot Voorlopig Verblijf (MVV) en de eis van garantstelling voor leefgeld worden afgeschaft. Deze jongeren moeten passende studiefinanciering krijgen en krijgen het Nederlandse tarief voor het collegegeld in plaats van het hoge instellingscollegegeld voor internationale studenten. De studieverblijfsvergunning wordt toegankelijk voor mbo-studenten.

BASISONDERWIJS

12. We helpen gemeentes de groeiende laaggeletterdheid tegen te gaan. Aangezien de laaggeletterdheid per gemeente verschilt, vraagt dit een lokale aanpak.
13. We verlagen de werkdruk van onderwijzers door onderwijsassistenten aan te nemen en administratieve druk te verminderen.
14. De werkdruk van onderwijzers en de kwaliteit van onderwijs voor leerlingen verslechteren door grote klassen. Daarom maken we de klassen kleiner.
15. We maken het aantrekkelijker voor leerkrachten om voltijds te werken, door hun werkdruk te verminderen. Dit verlicht het lerarentekort.

VOORTGEZET ONDERWIJS

16. De brugklas is te vroeg om leerlingen definitief in te delen op niveau. Wij zetten in op de brede brugklas.
17. Het aanhouden van hetzelfde niveau voor alle vakken zorgt ervoor dat leerlingen zich niet altijd even goed kunnen ontwikkelen. Wij verbeteren dit door in te zetten op een systeem waarin per vak naar het niveau wordt gekeken.
18. Het idee dat onderwijsniveaus een trap zijn die beklommen moet worden, moet veranderen. Wij werken aan een systeem waarbinnen er geen hiërarchie is tussen niveaus maar gelijkwaardigheid, zowel binnen het onderwijssysteem als breder in de maatschappij.
19. Burgerschapsvakken, creatieve vakken en fysieke vakken moeten verplicht worden gegeven zonder binding aan niveau. Iedereen heeft dit evenveel nodig.
20. De huidige toetscultuur moet veranderen. Toetsen zijn altijd momentopnames voor zowel docent als leerling. Toetsing moet meer gebeuren door middel van observaties en de focus komt te liggen bij wat er verbeterd kan worden in plaats van wat fout gaat.
21. Bij de advisering over schoolopleiding wordt er niet alleen gekeken naar het niveau, maar ook naar wat het beste bij de leerling past.
22. Leerlingen die de overstap maken van het voortgezet speciaal onderwijs naar vervolgonderwijs, moeten betere begeleiding krijgen voorafgaand aan en tijdens de overstap.

VERVOLGONDERWIJS

23. Iedereen heeft evenveel recht op onderwijs. Daarom maken wij het vervolgonderwijs gratis ongeacht de onderwijsvorm.
24. We verbeteren de mobiliteit tussen de onderwijsvormen.

25. Onderwijsinstellingen moeten zich houden aan de zorgplicht. Alle vormen van sociale veiligheid, zoals het voorzien van voldoende studentenpsychologen, goede klachtenprocedures en trainingen over sociale veiligheid, moeten worden gewaarborgd en worden gemonitord.
    a. We maken het mogelijk om na een jaar van mbo 4 naar het hbo door te stromen, net zoals dat van het hbo naar het wo mogelijk is.
    b. Bij studieadvies over doorstroommogelijkheden in het hoger onderwijs wordt doorstroom naar het mbo als gelijkwaardige optie besproken naast de mogelijkheden binnen het hoger onderwijs.
26. We schaffen het bindend studieadvies (bsa) af. Uit onderzoeken blijkt dat het bsa niet werkt om studenten op de juiste plek te krijgen, maar wel de prestatiedruk verhoogt.
27. De kwalificatie 'cum laude' wordt afgeschaft.
28. We schrappen de leeftijdsgrens van de 21+-toets en het colloquium doctum.

WETENSCHAP

29. Wetenschap dient iedereen en moet toegankelijk zijn. Wij maken wetenschappelijke publicaties voor iedereen beschikbaar, door middel van open access publicaties.
30. We maken geldstromen in de wetenschap openbaar. Het is belangrijk voor het vertrouwen in de wetenschap om te waarborgen dat zij transparant is.
31. De druk om te publiceren is te hoog. We verschuiven de focus in de wetenschap van kwantiteit naar kwaliteit.
32. Wetenschap hoort onafhankelijk en objectief te zijn zonder belangenverstrengeling.
    a. Publicaties worden door de overheid betaald en niet door particulieren.
    b. Wetenschappelijke instellingen worden verplicht werkuren van wetenschappers vrij te houden voor peerreview, zodat zij dit niet onbeloond doen. Zo verlagen we de werkdruk en scheppen we ruimte voor meer zorgvuldige kwaliteitscontrole.
    c. De overheid geeft wetenschappers het vertrouwen dat zij als experts in hun vakgebied weten welke onderwerpen belangrijk zijn om te onderzoeken en doet een stap terug in het sturen hierin.

INTERNATIONAAL

PROTEST werkt toe naar een internationale gemeenschap die gebaseerd is op zelfbeschikking, solidariteit en nieuwsgierigheid. Helaas worden mensen wereldwijd nog altijd beperkt door grenzen, ongelijke machtsverhoudingen, uitbuiting en dwingende afhankelijkheden. Grenzen sluiten mensen uit en bepalen wie toegang heeft tot veiligheid en welvaart en wie daarvan wordt uitgesloten. Deze ongelijkheden hangen met elkaar samen. Kolonialisme, kapitalisme, racisme, het patriarchaat en ongelijke burgerschapsregimes versterken elkaar. Ze beïnvloeden welke groepen en gemeenschappen het zwaarst door wereldwijde crises en conflicten geraakt worden. Wij willen dat mensen zich vrij kunnen bewegen, verbonden kunnen zijn met elkaar, hun welvaart delen en conflicten op een zorgzame manier kunnen oplossen.

Imperialisme is daarin nog altijd een bepalende kracht. Grootmachten gebruiken militaire, economische en politieke macht om hun belangen over grenzen heen af te dwingen. Ze eigenen zich grondstoffen en goedkope arbeid toe, vergroten hun invloed en bouwen hun oorlogsmachine uit, ten koste van de vrijheid en zelfbeschikking van anderen. De Verenigde Staten en Europese machten, waaronder Nederland, hebben de huidige internationale orde diepgaand gevormd en profiteren nog altijd van koloniale en economische machtsstructuren. Tegelijkertijd voeren ook staten als Rusland en China gewelddadige, imperialistische politiek door gebieden en volkeren te bezetten.

Anti-imperialistische politiek betekent dat wij ons verzetten tegen de Israëlische genocide op Palestijnen en tegen de politieke en militaire steun die Nederland en andere staten daaraan verlenen; tegen de Russische invasie en bezetting van Oekraïne; en tegen de Chinese onderdrukking van Oost-Turkestan en Tibet. Wij verdedigen het recht van inheemse volkeren op zelfbeschikking en zeggenschap over hun land en toekomst. Daarbij erkennen we dat onderdrukking niet iedereen hetzelfde raakt. Gender, klasse, afkomst, seksualiteit, beperking en verblijfsstatus hebben invloed op wie het zwaarst wordt geraakt door oorlog, klimaatverandering en grensregimes.

Daarom willen we bouwen aan een internationale orde waarin mensenrechten en zelfbeschikking zwaarder wegen dan de belangen van staten en bedrijven. Dat vraagt om het bestrijden van genocide, bezetting en wereldwijde uitbuiting, het doorbreken van koloniale en imperialistische machtsverhoudingen en het herstellen van historisch onrecht. Ook zetten we ons in voor het dekoloniseren van onze eigen instituties en het doorbreken van eurocentrische en koloniale denkbeelden. We staan consequent naast mensen en volkeren die strijden voor vrijheid, gelijkwaardigheid en zelfbeschikking. Onze droom is een wereld die vrij, vredelievend, gelijk en leefbaar is en we zullen niet rusten voordat dit bereikt is!

EUROPESE UNIE

1. De organisaties van de Europese Unie moeten worden gedemocratiseerd, zodat deze niet langer worden gedomineerd door de belangen van grote industrieën en machthebbers, maar kunnen werken naar een eerlijk, duurzaam en vrij Europa.
   a. Het Europees Parlement krijgt het recht van initiatief en mag kandidaat-Eurocommissarissen voordragen en benoemen. Ook krijgt het Europees Parlement de bevoegdheid om individuele Eurocommissarissen weg te sturen.
   b. De eis van unanimiteit in de Europese Raad van Ministers zorgt ervoor dat een klein aantal landen belangrijk beleid kan dwarsbomen en verandering tegen kan gaan. Besluitvorming over sancties, mensenrechtenschendingen en het opschorten van handelsverdragen kan bijvoorbeeld alleen via unanimiteit. Deze eis wordt afgeschaft.
2. Landen die aan de voorwaarden voor lidmaatschap van de Europese Unie voldoen, moeten de eerlijke kans krijgen om via een zorgvuldig en transparant toelatingsproces lid te worden. Zo bieden we perspectief aan de Europese buurlanden en moedigen we hervormingen aan. De uitbreiding van de Europese Unie is geen doel op zich.
3. Nederland moet met Europese partners werken aan een Europa dat op eigen benen staat, democratisch gecontroleerd wordt en mensenrechten en internationaal recht consequent verdedigt.
   a. De Europese Unie verbindt consequenties aan schendingen van mensenrechten en het internationaal recht, ook wanneer die worden gepleegd door bondgenoten of strategische partners.
   b. De Europese Unie vermindert haar afhankelijkheid van de Verenigde Staten, China en andere grootmachten op het gebied van defensie, energie, digitale infrastructuur, industrie en buitenlandbeleid.
   c. Nederland zet zich in voor Europese strategische autonomie op het gebied van defensie, die democratisch wordt gecontroleerd en niet wordt gebruikt als dekmantel voor militarisering, deregulering of een Fort Europa.
   d. Nederland en de Europese Unie steunen andere gemeenschappen die zich inzetten voor democratie, mensenrechten en de onafhankelijkheid van grootmachten.
4. Nederland moet binnen de Europese Unie werken aan een buitenlandbeleid dat niet afhankelijk is van één grootmacht, maar inzet op het spreiden van macht, gelijkwaardigheid en meer internationale samenwerking.
   a. We moeten voorkomen dat Europa zich laat meeslepen in het denken in blokken tussen de Verenigde Staten, China en Rusland. Nederland werkt aan eigen diplomatieke en economische handelingsruimte, die in lijn is met wereldwijde gelijkheid.
   b. De samenwerking van de EU met andere landen moet gebaseerd zijn op wederzijds respect, klimaatrechtvaardigheid en gedeelde welvaart.
   c. Europese handels- en samenwerkingsverdragen mogen niet alleen de eigen grote industrieën dienen, maar moeten voldoen aan wereldwijde basisbehoeften,

mensenrechten beschermen en historische en huidige ongelijkheden herstellen. Verdragen die hier niet aan voldoen, zoals het Associatieverdrag met Israël, moeten worden opgeschort.

INTERNATIONALE ORGANISATIES

5. Wij staan voor het democratiseren van de Verenigde Naties. Dit houdt in dat de Veiligheidsraad wordt afgeschaft en militaire acties en (economische) sancties alleen worden doorgevoerd als twee derde van de Algemene Vergadering instemt. Financiering voor instituties zoals de Wereldgezondheidsorganisatie en UNRWA wordt onvoorwaardelijk en onherroepelijk.
6. De voorwaarden voor financiële hulp van bijvoorbeeld de Wereldbank of het Internationaal Monetair Fonds worden afgeschaft. Openstaande schulden van het Mondiale Zuiden aan deze instituties en Nederlandse bedrijven worden kwijtgescholden. We gaan over van het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie naar democratische en dekoloniale alternatieven.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HANDEL

7. Alle mensen hebben het recht bevrijd te worden van armoede en de gevolgen van westers imperialisme en (neo)kolonialisme. We beschouwen ontwikkelingssamenwerking als middel voor welvaartsverdeling. Ontwikkelingssamenwerking mag nooit landen in het Mondiale Zuiden forceren om zich te verbinden aan westerse en kapitalistische ontwikkelingslogica waarin bijvoorbeeld economische groei en privatisering centraal staan. We verzetten ons sterk tegen ontwikkelingssamenwerking waarin koloniale machtsverhoudingen en eurocentrische normen centraal staan. We streven naar een inclusieve, gelijkwaardige en rechtvaardige samenwerkingsrelatie waarin de economische, politieke en sociale onafhankelijkheid van landen in het Mondiale Zuiden centraal staat.
8. Nederlandse en Europese financiering en reparatiebetalingen aan het Mondiale Zuiden worden onvoorwaardelijk gegeven en gezien als giften. Ontwikkelingssamenwerking mag niet afhankelijk zijn van culturele, beleidsmatige of religieuze voorwaarden.
9. Het ontwikkelingsbudget wordt verhoogd naar minimaal 1,25% van het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp), zodat structurele armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling mogelijk worden. Geld voor ontwikkelingssamenwerking mag niet worden ingezet voor binnenlandse asielkosten.
10. Nederland zet zich in tegen oneerlijke afspraken en concurrentie op mondiale schaal. Nederland stopt handelsovereenkomsten die de lokale economieën van het Mondiale Zuiden ondermijnen of de rechten van de natuur of mensen schenden. Om internationale

handel onafhankelijk van de dollar te maken wordt er zo veel mogelijk in euro's of een andere valuta gehandeld.

11. Nederland ontwikkelt feministisch en socialistisch buitenlandbeleid dat niet vertrekt vanuit westers eigenbelang, maar vanuit de belangen, de stem en de autonomie van het Mondiale Zuiden. Het Mondiale Zuiden moet dan ook een actieve en adviserende rol krijgen in het ontwikkelen van het buitenlandbeleid.

DEKOLONISATIE

12. Nederland en Europa betalen reparaties voor slavernij, kolonialisme, de klimaat- en biodiversiteitscrisis, militaire invasies, onrechtmatige sancties, ongelijke handel en andere misdaden tegen de mensheid. Het doel van deze reparaties is niet het straffen van Nederland, maar het zorgen voor een eerlijke herverdeling van de welvaart die Nederland anderen heeft ontnomen.
13. Reparaties worden betaald door hogere belastingen voor bedrijven, vermogen, hoge inkomens en erfenissen. Organisaties en instituten die direct betrokken waren of zijn, zoals de koninklijke familie, de kerk, banken en families die totslaafgemaakten vasthielden, zullen als eerste moeten bijdragen aan de reparaties. De reparaties zullen zo veel mogelijk vloeien naar lokale, zelfbesturende, grassrootsorganisaties, bewegingen en netwerken van gemarginaliseerde gemeenschappen.
14. De Nederlandse overheid en andere instituten erkennen de zelfbeschikkingsrechten van inheemse volkeren en 'First Nations', ook als deze niet de vorm van natiestaten hebben. Zij krijgen rechten en representatie in internationale organisaties. We zetten ons in voor de ontwikkeling van groepen buiten en voorbij het natiestatensysteem.
15. Nederland zet zich in voor het wettelijk verankeren van gelijke betalingen voor gelijk werk in alle wereldwijde productieketens. Hierbij volgen we de voorstellen van de Internationale Arbeidsorganisatie. Ook wordt gekeken naar werk dat op het moment niet betaald wordt of buiten de formele economie valt.

GEOPOLITIEK

16. Nederland en Europa maken zich door economische en militaire acties nog steeds schuldig aan imperialisme, omdat ze het recht op zelfbeschikking van andere volkeren niet respecteren. Alle geopolitieke acties van Nederland en de EU moeten worden gericht op het tegengaan van imperialisme en het steunen van democratische en anti-imperialistische bewegingen, partijen en (verzets)acties, zoals vastgesteld door de Verenigde Naties. Hiervoor moet bijvoorbeeld land worden teruggegeven aan de oorspronkelijke bevolking.
17. Nederland en de Europese Unie zetten zich wereldwijd in voor het respecteren van het recht op zelfbeschikking van landen, etnische minderheden en inheemse volken. Daarom

steunen we, wanneer een meerderheid van de betreffende bevolkingsgroep zich voor zelfbeschikking of autonomie uitspreekt, onafhankelijkheids- en vrijheidsbewegingen van bijvoorbeeld de BES-eilanden, Palestina en West-Papua.

18. Nederland moet zich altijd houden aan het internationaal recht en zet zich wereldwijd in voor mensenrechten. Hierbij hoort dat het Internationaal Strafhof volledig wordt gesteund door hun arrestatiebevelen onvoorwaardelijk op te volgen, sancties en druk tegen hen te verbieden en hen te steunen in het onafhankelijk worden van grootmachten.
19. Nederland en de Europese Unie moeten (diplomatieke) druk uitoefenen om landen te stoppen die mensenrechten in gevaar brengen, zoals de Verenigde Arabische Emiraten en Rwanda, die wapens leveren aan verwoestende of genocidale milities en legers in Soedan en de Democratische Republiek Congo.
20. Nederland en de Europese Unie beschermen activisten en gemeenschappen in ballingschap tegen transnationale repressie door autoritaire regimes en zorgen voor toegang tot bescherming en juridische bijstand.
21. Nederland en de Europese Unie moeten een actieve rol spelen in het verbeteren van de mensenrechtensituatie wereldwijd. Daarvoor moeten mensenrechtenorganisaties actief worden ondersteund, moet er strenger worden gecontroleerd op wapenexport, moet humanitaire hulp worden verbeterd en moet de macht van multinationals worden beperkt.
22. Wereldwijd beschermen we mensen die opkomen voor klimaat en natuur. We houden bedrijven en overheden die klimaatactivisten of milieubeschermers onderdrukken of geweld aandoen daarvoor verantwoordelijk.
23. Nederland verzet zich tegen sancties die hele bevolkingsgroepen raken en dus als collectieve straf werken. Sancties moeten gericht zijn en mogen niet worden ingezet om hele landen of regio's te destabiliseren. We heffen daarom de sancties tegen onder andere Cuba op.
24. De mensenrechten in Nederland, de Europese Unie en wereldwijd worden actief aangevallen door Rusland, China, Israël en de Verenigde Staten. Om mensen te kunnen beschermen werken we aan inclusieve veiligheid, waarbij hoort dat we de democratie, media, sociale voorzieningen, gezondheid en infrastructuur versterken, uitbuiting stoppen, welvaart herverdelen en het klimaat beschermen.
25. Nederland en de Europese Unie moeten een actieve rol spelen in het verbeteren van de mensenrechtensituatie in de Verenigde Staten en het verminderen van de imperialistische ambities van de VS. Dit betekent dat wij onze economische, politieke, culturele en diplomatieke steun aan hen verminderen totdat de VS de mensenrechten respecteren.
26. Nederland en de Europese Unie moeten een actieve rol spelen in het tegengaan van de imperialistische acties en ambities van Rusland. We blijven daarom de strijd van de Oekraïners steunen en zullen instaan voor de veiligheid van de buurlanden van Rusland.

We staan voor de zelfbeschikking en vrijheid van de Oekraïners, inclusief in de Donbas en de Krim.

27. Verzet tegen imperialisme moet in de juiste (historische) context worden geplaatst en niet gereduceerd worden tot terrorisme. In (vredes)onderhandelingen voor een eerlijkere en veiligere samenleving, zoals voor een staakt-het-vuren, moeten lokale (verzets)organisaties vooroplopen. Ook moeten vrouwen en andere onderdrukte groepen deelnemen aan onderhandelingen, omdat zij vaak het zwaarst worden geraakt door onveilige situaties.
28. PROTEST staat solidair met het Iraanse volk en veroordeelt zowel de repressie, marteling, oneerlijke processen en executies door de terroristische Islamitische Revolutionaire Garde als de illegale bombardementen van het imperialistische Amerikaanse regime en de terroristische 'Israel Defense Forces' (IDF), waarbij burgers, naar school gaande kinderen en civiele infrastructuur worden getroffen. Wij verzetten ons daarnaast tegen brede economische sancties die vooral de Iraanse bevolking raken en pleiten voor gerichte maatregelen tegen verantwoordelijke machthebbers. De toekomst van Iran behoort aan het Iraanse volk zelf.

EEN VRIJ PALESTINA

29. We zetten ons in voor een rechtvaardige toekomst in Palestina, zodat alle inwoners in vrijheid en gelijkwaardigheid kunnen leven, ongeacht hun religie of etniciteit. Dat kan alleen als Palestijnen weer zelfbeschikking krijgen over hun eigen samenleving en er een einde komt aan de bezetting, kolonisatie, apartheid en de genocide door de Israëlische staat. Nederland en de Europese Unie werken daarom mee aan een rechtvaardig en dekoloniaal proces richting één gemeenschappelijke Palestijnse staat met gelijke rechten voor iedereen, waarin het zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnen centraal staat. Een tweestatenoplossing, dus het opknippen en verdelen van dit gebied tot twee staten, biedt geen duurzame uitweg, omdat het de toenemende koloniale ambities en de systematische onderdrukking van Palestijnen in stand houdt, in een gebied waar oorspronkelijk meerdere culturen dicht met elkaar zijn verweven.
30. Nederland en de Europese Unie moeten een actieve rol spelen in het stoppen van de genocide, ecocide en bezettingen in Palestina. Door Palestijnen massaal te vermoorden, te verhongeren en te verdrijven en hun leefomgeving te vernietigen in Gaza en de Westelijke Jordaanoever, maakt Israël het hun onmogelijk om te overleven en maakt het zich schuldig aan een systematische genocide. Daarom komt er een verbod op handel in wapens, defensiemateriaal en dual-useproducten met Israël: er moet een einde komen aan de medeplichtigheid aan deze misdaden tegen de mensheid.

31. Ook in Libanon en Syrië worden gebieden, mensen en de natuur aangevallen, verwoest en bezet door Israël. Nederland en de Europese Unie moeten actief bijdragen aan het stoppen van deze aanvallen, ecocide en bezettingen.
32. We erkennen het recht van terugkeer van de duizenden Palestijnse vluchtelingen die van hun land zijn verjaagd en hun afstammelingen, zoals beschreven in VN-resoluties 194, 237 en 3236. Daarmee wordt eindelijk het internationaal recht uitgevoerd.
33. Er komt een einde aan het apartheidsbeleid dat gevoerd wordt door de Israëlische regering in Palestina. Alle mensen moeten dezelfde rechten hebben om zich vrij te verplaatsen, gelijk te worden behandeld in het rechtssysteem en toegang te hebben tot essentiële levensmiddelen en natuurlijke hulpbronnen zoals water en vruchtbaar land. Het idee dat één bevolkingsgroep meer rechten zou mogen hebben dan alle andere bevolkingsgroepen is onacceptabel en gaat in tegen alle mensenrechten. We voeren het Boycott-Divest-Sanction-beleid in, zodat er geen geld meer wordt uitgegeven of verdiend aan apartheid.
34. Nederland en de Europese Unie moeten zich ervoor inzetten dat alle Palestijnse gijzelaars die zijn opgepakt en gevangen worden gehouden zonder uitzicht op een rechtmatig proces, worden vrijgelaten. Palestijnen in gevangenschap moeten op een humane manier behandeld worden, waarbij op zijn minst alle internationale verdragen worden nageleefd. De doodstraf moet worden verboden.
35. Nederland en de Europese Unie stoppen met het legitimeren van de genocide, het geweld en de bezetting door de Israëlische regering en kolonisten. Een regering die zich voortdurend schuldig maakt aan het faciliteren of plegen van schendingen van mensenrechten en het internationale recht kan nooit een partnerland of bondgenoot zijn. Nederland en de Europese Unie schorten daarom het EU-Associatieverdrag met Israël per direct op.
36. De Europese gemeenschap erkent de historische rol die racisme en imperialisme in onze eigen samenlevingen hebben gespeeld bij het tot stand komen en verergeren van het onrecht in Palestina. Het is onze verantwoordelijkheid om minderheden een veilig thuis te bieden binnen onze eigen samenleving. Daarom moeten alle vormen van onderdrukking en uitsluiting, zoals islamofobie, antisemitisme en racisme, worden bestreden. Zie de hoofdstukken Democratie & Rechtsstaat en Inclusie, Emancipatie & Diversiteit.

MIGRATIE EN GRENSBELEID

37. Nederland moet zich inzetten voor het afschaffen van grenzen zodat mensen zelf kunnen beslissen waar ze willen wonen. Hiervoor strijden we voor de versoepeling en afschaffing van de visumplicht. Het aanvragen van asiel moet toegankelijk en zorgzaam zijn. Staatloze mensen zonder paspoort en migranten krijgen dezelfde rechten als iedereen. Het uitgangspunt is: elk mens is legaal.

38. Het VN-Vluchtelingenverdrag is achterhaald en moet vervangen worden. De definitie van een vluchteling zoals deze nu in dit verdrag staat, moet worden uitgebreid en aangepast naar de huidige tijdsgeest, zodat ook mensen die vluchten voor oorlog of klimaatverandering, of worden vervolgd voor hun genderidentiteit en/of seksuele geaardheid, beter worden beschermd. Tot dit is bereikt, steunen we het verdrag onvoorwaardelijk tegen pogingen om het af te zwakken.

39. Nederland moet zich op Europees niveau inzetten voor een rechtvaardig, humaan en solidair migratiebeleid. Er komt daarom een einde aan pushbacks en deals gericht op het voorkomen dat mensen naar Europa vluchten. Frontex wordt ontmanteld en vervangen door een organisatie die alle migranten ontvangt.
    a. In de Europese Unie draaien we het tweestatusstelsel terug en maken verblijfsvergunningen weer voor onbepaalde tijd. In plaats van dat mensen aan alle voorwaarden moeten voldoen voordat ze asiel krijgen, is het uitgangspunt dat ze asiel krijgen, tenzij er grote factoren tegenspreken. De voorwaarden voor gezinshereniging worden weer uitgebreid. De afkoopregeling wordt gestopt.
    b. Nederland draagt niet langer bij aan (Europees) grensgeweld. Het betaalt niet mee aan grenspolitie, wapens of hekken, of (quasi-)detentiefaciliteiten: binnen de EU en wereldwijd. Om mensensmokkel tegen te gaan en te voorkomen, zet Nederland zich in Europees verband in om meer legale vluchtroutes te creëren.

40. We sluiten geen deals meer over vluchtelingenopvang buiten de EU-grenzen met landen die herhaaldelijk mensenrechten schenden. Totdat dit gelukt is, doen we er alles aan om ervoor te zorgen dat er in elk vluchtelingenkamp leefbare en menswaardige omstandigheden bestaan. Nederland zal nooit het opsluiten van kinderen of het scheiden van gezinnen in welke situatie dan ook accepteren.

41. De Dublin-regel, die mensen die vluchten verbiedt om verder te reizen dan het eerste land van aankomst of aanmelding, beperkt de vrijheid van vluchtelingen en zorgt ervoor dat grenslanden overbelast raken. Deze Europese regel moet daarom worden afgeschaft. Europese lidstaten moeten gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen over de opvang van vluchtelingen.

42. Iedereen zonder geldige verblijfsvergunning in Nederland en staatloze mensen krijgen een structurele en wettelijke mogelijkheid om verblijfspapieren te verkrijgen, ongeacht leeftijd of verblijfsduur.

43. Nederland stopt met deportaties en de Dienst Terugkeer en Vertrek wordt opgeheven. Detentiecentra, waarin migranten en mensen op de vlucht worden opgesloten, worden afgeschaft.

VREDE EN VEILIGHEID

44. In onze snel militariserende wereld moet Nederland zich inzetten voor ontwapening en vrede. We stoppen de normalisering en verheerlijking van oorlog, het lijden van slachtoffers in oorlogssituaties en de winstgedreven oorlogsindustrie. Op korte termijn kunnen gerichte en weloverwogen uitgaven aan defensie gerechtvaardigd zijn, zolang het onderdeel is van een breder beleid van diplomatie, conflictpreventie, klimaatrechtvaardigheid en democratische controle.
45. Volgens de Verenigde Naties hebben volkeren een recht op zelfbeschikking. Wanneer dit recht onder druk komt te staan, bijvoorbeeld bij kolonisatie, kan geweld door burgers niet alleen gerechtvaardigd, maar ook noodzakelijk zijn. Nederland en Europa moeten de strijd van volkeren voor zelfbeschikking op alle mogelijke manieren steunen, inclusief gewapend verzet.
46. Wij streven naar een nieuw collectief veiligheidssysteem in Europa, onafhankelijk van de VS, met betere interne samenwerking tussen Europese landen. Na verloop van tijd zal dit de NAVO vervangen, die dient als een instrument voor het Amerikaanse imperialistische, machtspolitieke handelen. Dit nieuwe veiligheidssysteem dient om de nationale veiligheid en territoriale integriteit van alle betrokken landen te waarborgen. Deze nieuwe organisatie zal ook toenadering zoeken tot landen die behoren tot het Mondiale Zuiden om zo ook hun recht op zelfbeschikking en territoriale integriteit te ondersteunen en waarborgen, en zo de invloed van globale grootmachten te beperken.
47. We schaffen de huidige Kaderwet dienstplicht af en verzetten ons ondertussen tegen alle maatregelen die toewerken naar een opkomstplicht. Een staat moet mensen nooit kunnen verplichten om te doden of gedood te worden.
48. Nederland is een van de grootste wapenexporteurs in de wereld. We stoppen met het leveren van wapens, onderdelen van wapens, exportvergunningen of doorvoervergunningen voor wapens en informatie aan landen en organisaties waar democratische waarden en fundamentele (mensen)rechten niet worden gerespecteerd.
49. Nederland en de EU leveren geen technologieën die zowel voor civiele als militaire doeleinden kunnen worden gebruikt aan landen of organisaties waar een reëel risico bestaat dat deze technologie wordt ingezet voor oorlogsmisdaden of mensenrechtenschendingen.
50. Voor een veilige wereld moet deze vrij zijn van massavernietigingswapens, autonome wapens, clusterbommen en landmijnen. Nederland ondertekent het VN-verdrag voor het verbod op kernwapens. De kernwapens in Volkel worden ontmanteld of verwijderd. De Europese Unie verbiedt defensiematerieel dat wordt gestuurd door kunstmatige intelligentie.

51. De productie van defensiematerieel mag niet worden gedreven door (kapitalistisch) winstbejag, lobbyisme of concurrentie tussen Europese bedrijven, maar moet democratisch worden gestuurd in dienst van vrede, duurzaamheid en zelfverdediging. Europa werkt toe naar verregaande integratie en publieke sturing van de defensie-industrie om verspilling, vervuiling, dubbele productie en afhankelijkheid van private winsten te verminderen.

INCLUSIE, EMANCIPATIE & DIVERSITEIT

PROTEST werkt toe naar een samenleving waarin iedereen zichzelf kan zijn. Als menselijke verschillen op een gelijkwaardige manier behandeld worden, organiseren we ons op de meest krachtige manier. Een samenleving komt tot bloei als we leren van elkaars unieke ervaringen. Iedereen moet hierin de vrijheid hebben om hun leven op eigen wijze vorm te geven, zonder daarmee de vrijheid van een ander te beperken.

Dit doen we door ons in te zetten voor het breken met onderdrukkende systemen en patronen, zoals het (neo)kolonialisme, het patriarchaat en het kapitalisme. Deze systemen veroorzaken en verergeren ongelijkheden. In ons denken en doen bevrijden wij ons van de werking van deze systemen. Wij bevrijden ons van deze onderdrukking van iedereen op basis van intersectionaliteit: onderdrukking komt anders tot stand bij verschillende (overlappingen van) identiteiten, en alleen door solidariteit kunnen we hiertegen ingaan.

ANTIRACISME EN DEKOLONIALITEIT

1. Nederland moet racisme aanpakken op structureel, institutioneel, wettelijk, cultureel en maatschappelijk gebied. Zo treden we op tegen deze vorm van discriminatie in alle lagen van de samenleving.
2. We pakken alle vormen van racisme harder aan door uitgediepte definities voor onder andere moslimhaat, antisemitisme, anti-Zwartracisme, anti-Aziatisch racisme en anti-Roma- en Sintiracisme.
3. We spreken ons uit tegen het gebruik van de IHRA-definitie voor antisemitisme. In plaats daarvan spreken we onze voorkeur uit voor het gebruik van de Jerusalem Declaration on Antisemitism (JDA).
4. We streven naar een dekoloniale samenleving, te beginnen bij onderwijs waarin alle leerlingen zich kunnen herkennen. We verplichten lesmateriaal dat meer dan alleen het Europese en Amerikaanse perspectief belicht, bijvoorbeeld ook het verzet tegen dit perspectief. We laten leerlingen stilstaan bij de gevolgen van hun eigen privileges. Superioriteitsdenken, zelfzucht en grootheidswaan als gevolg van het kolonialisme hebben geen plaats in onze samenleving.
5. De overheid zorgt voor materiële reparaties en erkenning voor afstammelingen van het Nederlandse kolonialisme, zowel voor de voormalige koloniën als voor groepen binnen Nederland.
6. We eren niet langer racistische, fascistische en imperialistische figuren met standbeelden of straatnamen. In plaats daarvan zetten we deze middelen juist in voor het herdenken van de slachtoffers van en het verzet tegen ons slavernij- en koloniaal verleden.
7. We zetten feestdagen in om stil te staan bij wat voor ons belangrijk is. We maken van 1 mei (Dag van de Arbeid) en 1 juli (Keti Koti) nationale feestdagen.
8. Er komt een structurele en duidelijke aanpak tegen moslimhaat, die de afgelopen jaren door (extreem)rechtse politici sterk is genormaliseerd. Alle wetten en regels die moslims onterecht koppelen aan onveiligheid worden ingetrokken. We heffen het gedeeltelijke verbod op gezichtsbedekkende kleding en het verbod op het dragen van een hoofddoek voor bijvoorbeeld rechters op. Er komt meer vrijheid in het opnemen van vrije dagen voor religieuze en levensovertuigingen.
9. De overheid stimuleert effectief Diversity, Equity and Inclusion-beleid (DEI-beleid) bij bedrijven en organisaties. Daarbij stellen we kwaliteitseisen aan DEI-beleid en kijken we naar de daadwerkelijke effecten ervan. Zo voorkomen we dat DEI-beleid blijft steken in symbolische maatregelen en zetten we in op structurele gelijkwaardigheid.

INTERSECTIONEEL FEMINISME

10. We streven naar het afschaffen van het patriarchaat, de maatschappijvorm waarin mannelijkheid en mannen een dominante rol hebben. We zetten ons in om gendergerelateerde stereotypes geen rol meer te geven, ten goede van iedereen.
11. De strijd voor meer vrouwenrechten moet altijd intersectioneel zijn. Dit betekent dat we rekening houden met hoe verschillende identiteiten iemands vrouw-zijn beïnvloeden. We erkennen dat het ondersteunen van alle onderdrukte groepen bijdraagt aan de emancipatie van anderen.
12. De overheid zet zich in voor een concrete waardering voor mensen die huishoudelijke taken en zorg in huis op zich nemen. We erkennen het belang van dit werk als gelijkwaardig aan banen zoals we die nu kennen.
13. We trekken de loonkloof tussen mannen en vrouwen recht. We betalen mensen hetzelfde voor dezelfde functie, ook als iemand die functie korter vervult vanwege ouderschapsverlof. Als iemand structureel vrouwen onderbetaalt, moet deze persoon strafrechtelijk vervolgd kunnen worden.
14. De overheid geeft hoge prioriteit aan het tegengaan van seksueel en gendergerelateerd geweld. We maken deze vormen van geweld uitdrukkelijk strafbaar. Ook zetten we in op preventie, met name door het bieden van steun aan organisaties die zich hiervoor inzetten.
15. De overheid hanteert genderquota als het gaat om het aannemen van vrouwen, om gendergelijkheid te bevorderen. Zij verplicht dit ook aan bedrijven en organisaties.

QUEERRECHTEN

16. We beschermen de rechten van de LHBTQIA+-gemeenschap volgens het Regenboogakkoord van COC Nederland. De acceptatie, veiligheid en actieve bescherming van deze groep moeten meer aandacht krijgen.
17. We streven naar een maatschappij zonder heteronormativiteit, waarbij we heterorelaties als samenlevingsvorm niet langer zien als de norm.
18. We schaffen het verbod op polygamie, het trouwen met meerdere mensen, af. We erkennen alle vormen van partnerschappen, dus ook vriendschappelijke, als gelijkwaardig en we maken het krijgen van kinderen toegankelijk voor (regenboog)gezinnen in alle vormen.
19. De overheid verplicht scholen om inclusieve seksuele voorlichting te geven. Het onderwijsprogramma bevat informatie over alle vormen van relaties en identiteiten, om deze te normaliseren.

20. We zorgen voor meer flexibiliteit rondom identiteitspapieren. We schaffen geslachtsaanduiding af en maken het mogelijk om te kiezen welke naam wordt gebruikt.
21. De overheid verplicht werkgevers om transitieverlof te geven. Daarnaast verdwijnt de eigen bijdrage op transgenderzorg en verhogen we het aanbod. Zie hoofdstuk Zorg, Welzijn & Sport.

INCLUSIE VAN MENSEN MET EEN BEPERKING

22. We ontwikkelen een omgeving die volledig toegankelijk is voor iedereen, rekening houdend met verschillende beperkingen. Iedereen moet gebruik kunnen maken van openbare gebouwen en ruimtes, van het openbaar vervoer en van online omgevingen.
23. De overheid betrekt mensen met een beperking structureel bij besluitvormingsprocessen op alle niveaus. We bereiken een inclusieve maatschappij voor mensen met een beperking door hun perspectief op directe wijze mee te nemen.
24. We starten een structurele aanpak van de rechten van mensen met een beperking op basis van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD) en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte.

COMMUNICATIE VOOR IEDEREEN

25. De overheid is verantwoordelijk voor het duidelijk communiceren van belangrijke informatie. We maken alle informatie toegankelijk in begrijpelijk Nederlands en waar mogelijk biedt de overheid informatie in verschillende talen aan.
26. De overheid maakt lessen Nederlands gratis toegankelijk voor wie dat wil. Iedereen moet zich welkom kunnen voelen in Nederland. De taal kan hiervoor belangrijk zijn.
27. We waarborgen de vele (streek)talen en dialecten die in Nederland gesproken worden. De overheid verplicht scholen om de mogelijkheid te bieden tot het spreken van streektalen op school. Waar mogelijk voegen we les in de relevante streektaal toe aan het onderwijsprogramma. Ook moedigen we het spreken van streektalen aan via campagnes en steunen we lokale en regionale omroepen.

KUNST, CULTUUR & MEDIA

Onze kunst, cultuur en media vormen het collectieve geheugen en de verbeeldingskracht van onze samenleving. Ze zijn een manier om mensen samen te brengen, ruimte te geven aan nieuwe en oude verhalen en ideeën, en ervoor te zorgen dat we ons kunnen herkennen in de wereld om ons heen. Daarom moeten kunst en cultuur toegankelijk zijn voor iedereen, ongeacht inkomen, leeftijd, woonplaats of achtergrond.

PROTEST kiest voor een samenleving waarin makers de ruimte krijgen om te creëren, waarin lokale initiatieven en regionale cultuur dezelfde waardering krijgen als nationale instellingen, en waarin creativiteit zichtbaar een plek krijgt in de openbare ruimte. Door eerlijk om te gaan met het verleden beschermen en respecteren we ons erfgoed, maar erkennen we ook de duistere pagina's uit onze geschiedenis. Een sterke democratie vraagt ook om robuuste onafhankelijke journalistiek en een pluriform medialandschap. Daarom investeren we in publieke en lokale media die mensen informeren zonder afhankelijk te zijn van commerciële of politieke belangen. We zorgen ervoor dat kunstenaars en andere creatieve makers eerlijk beloond worden voor hun werk en beschermd worden tegen misbruik. Wij zorgen ervoor dat zij kunnen werken in een veilige en inclusieve sector. Zo bouwen we aan een culturele sector die vrij, toegankelijk, rechtvaardig en toekomstbestendig is.

KUNST

1. We zorgen dat instellingen die roofkunst in hun bezit hebben deze gestolen kunst actief terugbrengen. Hierbij is onderhandeling mogelijk, maar moeten de wensen van de rechtmatige eigenaars leidend zijn. De overheid moet hierover actief samenwerken met de organisaties waaraan de overheid kunst leent.
2. Gemeentes wijzen plekken aan die specifiek bestemd zijn voor openbare kunst, zoals graffiti. Iedereen is vrij om hieraan bij te dragen. Alleen als er kunst wordt geplaatst die strafbaar is, verwijdert de gemeente deze werken.
3. We maken binnen de Omgevingswet meer ruimte voor creatieve uitingen in de openbare ruimte.
4. We hergebruiken geschikte leegstaande locaties voor lokale creativiteit, zoals poppodia, ateliers of andere centra die lokale makers helpen.

CULTUUR

5. We verleggen onze financiële prioriteit van grote culturele instellingen zoals het Rijksmuseum naar kleinere initiatieven, vooral in kleinere steden en dorpen.
6. We maken meer geld vrij voor het behouden of terugbrengen van bibliotheken, buurthuizen en andere ontmoetingsplekken die belangrijk zijn voor de mensen om zich te uiten en te verbinden.
7. We maken meer geld vrij voor het behoud en introduceren van cultuur in regionale en streektalen en dialecten. Het moet voor iedereen mogelijk zijn om in hun eigen taal en dialect van cultuur te genieten.
8. We maken publieke musea gratis toegankelijk voor iedereen.
9. Om mensen laagdrempelige toegang tot kennis en het internet te verschaffen, maken en houden we het lenen van boeken bij de bibliotheek en het gebruik van computers in de bibliotheek gratis.
10. We geven alle mensen tussen de 12 en 28 jaar oud of mensen die weinig inkomen hebben een gratis cultuurkaart voor kortingen op culturele instellingen die geld ontvangen van de overheid.
11. We zorgen voor een cultuurfonds dat geld verstrekt aan initiatieven die cultuurproducties toegankelijker maken voor mensen die vanwege een handicap producties nu moeilijk of niet kunnen beleven, zoals mensen die slechtziend of slechthorend zijn.
12. We leggen wettelijk vast dat gemeentes cultuuruitgaven doen. De hoogte van de uitgaven en de specifieke besteding zijn aan de gemeentes zelf. De landelijke overheid ondersteunt gemeentes die hiervoor zelf niet genoeg geld hebben.

13. Om evenementen toegankelijker en betaalbaarder te maken verbieden we op verkoopplatforms zoals Ticketmaster 'dynamic pricing', waarbij de prijs flexibel stijgt als meer mensen een kaartje willen.
14. We verbieden het doorverkopen van tickets voor concerten en andere evenementen voor een hogere prijs.

MEDIA

15. Democratie werkt het beste met goede journalistiek. Daarom maken we meer geld vrij voor lokale en regionale omroepen. Lokale en regionale media ontvangen weer geld van de landelijke overheid om minder afhankelijk te zijn van lokale overheden.
16. Alle publieke omroepen worden reclamevrij. Het verlies aan inkomsten wordt door de overheid gecompenseerd.
17. We herverdelen het budget en de zendtijd bij de publieke omroep. We kijken hierbij vooral naar toegevoegde maatschappelijke waarde. Het aantal leden zal minder zwaar tellen.
18. We maken extra geld beschikbaar voor publieke omroepen om producties te stimuleren die bijdragen aan diversiteit, zowel voor als achter de camera of microfoon, op de locatie van de productie en het type productie.
19. De ombudsman voor publieke omroepen controleert of omroepen zich aan de regels houden. De ombudsman mag bij het overtreden van regels een omroep hun rechten ontnemen of in het uiterste geval uit het omroepstelsel zetten.
20. We zijn tegen schijndiversiteit en breken de drie grote mediaconsortia in Nederland op. De extreme machtsconcentratie in de handen van DPG Media, Mediahuis en Talpa is het tegenovergestelde van een gezond en divers medialandschap. Zenders en kranten gaan weer zelfstandig opereren. De Autoriteit Consument & Markt gaat strenger controleren op machtsconcentratie in de mediawereld.

ARCHIEF EN ERFGOED

21. We verkorten de tijd waarin het auteursrecht geldig is van 70 jaar na het overlijden naar 10 jaar na het overlijden.
22. In het selecteren en het behouden van cultureel erfgoed in Nederland leggen we een grotere focus op regionale cultuur.
23. We voorzien publiek erfgoed van historische context, om dit erfgoed beter in de tijdsperiode te kunnen plaatsen en te reflecteren op hoe dit erfgoed tot stand is gekomen. Hierbij wordt speciale aandacht geschonken aan publiek erfgoed uit de koloniale tijd.

RECHTEN VAN ARTIESTEN

24. We pleiten voor een Europese fair-use-uitzondering op auteursrechtelijk beschermde werken. Gebruik van auteursrechtelijk beschermde werken voor het geven van kritiek of commentaar, parodie, journalistiek, onderwijs en onderzoek maakt geen inbreuk op het auteursrecht.
25. Menselijke makers vormen de basis van de creatieve industrie. We zorgen er actief voor dat hun rechten gegarandeerd zijn en dat ze voldoende betaald worden voor hun werk.
26. De Europese Unie stelt regels in zodat artiesten die betrokken zijn bij streamingplatforms, zoals Spotify, een eerlijk deel van de winst van deze bedrijven ontvangen.
27. Grensoverschrijdend gedrag in kunstproducties voorkomen we en pakken we aan met strenge regels.
    a. We verplichten personeel met macht binnen producties, waaronder directeurs, producenten en castingmanagers, om trainingen tegen seksuele intimidatie te volgen.
    b. (Achtergrond)acteurs, dansers of performers moeten van tevoren op de hoogte worden gebracht als er scènes met naaktheid, fysieke intimiteit of gesimuleerde seks gepland zijn. Hier moet altijd een intimiteitscoördinator bij betrokken zijn. Verplichtingen rondom naaktheid of fysieke intimiteit mogen niet worden opgenomen in een arbeidsovereenkomst, zodat iemand altijd hun grenzen kan aangeven.
    c. We verplichten productiestudio's om duidelijk antidiscriminatie- en anti-intimidatiebeleid te hebben.
28. We gaan de huidige voorwaarden en eisen voor kindacteurs strenger handhaven. Ook komt er een uitbreiding van deze eisen: het moet mogelijk zijn dat minderjarigen onderwijs op de set kunnen blijven ontvangen. Een deskundige kindbegeleider moet aan een screening worden onderworpen.
29. We stellen strengere (welzijns)eisen en voorwaarden wanneer dieren nodig zijn op filmsets. We zorgen ervoor dat dieren vrij blijven van angst en stress. Een deskundige begeleider moet ingezet worden die voor, tijdens en na de opnames voor het dier zorgt en diens veiligheid garandeert.

MET DANK AAN

De eerste versie van het politiek programma is geschreven door de programmacommissie, bestaande uit:

- Adam Krid, co-voorzitter
- Aislinn Hughes
- Fenna Bink, tot augustus 2026
- Gijs Bodbijl
- Inge Peetsma
- Laurens Pardede, co-voorzitter
- Lucas de Jong
- Melvin Hoogendijk, tot april 2026
- Noor IJpma
- Pelle Monnens
- Quinten Coret, secretaris
- Sem Zilverberg
- Sibren van Hoeven, van april tot augustus 2026

Hun concept is tot stand gekomen met de waardevolle inbreng van de leden van PROTEST, via de enquête, mails, inspraakavonden, commissies, werkgroepen en afdelingen. Het programma is vervolgens ingestemd na de behandeling van alle amendementen van leden.

De foto's in dit programma zijn gemaakt door:

- Democratie & Rechtsstaat: Juliana Romão
- Economie & Financiën: Micheile Henderson
- Werk & Inkomen: Pim de Boer
- Wonen: Ron Lach
- Klimaat & Milieu: Alexander Gerst
- Dier, Natuur & Landbouw: Ruben Boekeloo
- Energie, Materialen & Industrie: Jacob Coffin
- Technologie & Privacy: ThisIsEngineering
- Mobiliteit: Rollz International
- Zorg, Welzijn & Sport: National Cancer Institute
- Onderwijs & Wetenschap: Arthur Krijgsman
- Internationaal: Nikolas Gannon
- Inclusie, Emancipatie & Diversiteit: Duncan Shaffer
- Kunst, Cultuur & Media: Zachtleven